

ELEKES FERENC

**AMIKOR BEKAPCSOLOM
A MADARAKAT**

Publicisztikai írások

TARTALOM

BETÁJOLÁS
DÉVA VÁRA
NEHÉZ
EGYEDÜL
ÍRÁS
TÚNÓDÓ
MÁS
TÜKÖR
GYUFA
VIRÁG
LELTÁR
EGYSZERŰ
MIÉRT?
OLYANKOR
MOGYORÓ
KOMLÓ
IDŐ
SIETÉS
AKKOR
SEBESSÉG
KOCSMA
VÉLETLEN
DIVAT
LEGENDA
KÉZ
TŰZ
BOGÁR
GYALUFORGÁCS
SENKI
VONAT
LOVAK
PALLÓ
ZUHÉ
VILÁGVÉGE
SRÁCOK
ILLETÉKES
SZÉNAILLAT
HOLD
JÁTÉK
FA
AJÁNDÉK
BŰN
TÖVIS
PAPSAJT
REX
SZEMÉTKOSÁR
ŐSZ
NO SMOKING!
ÉGETŐ
KAPU
PITYPANG

BLAMA
BOT
FIX PONT
SZERINTEM
KILÁTÁS
KALENDÁRIUM
SZERSZÁM
ÜZENET
VÁZLAT
MAGÁNY
CÉDULA
FELEJTÉS
TELEFON
SAKK
NYÁR
VASÁRNAS
LEVÉL
LAP
MEGBÍZATÁS
ÖREGEK
HAJLADOZÁS
TORNÁC
SZÉPEK
HEGEDŰ
AUTÓBUSZ
LUDAK
TAXI
CSOMA
SZÁMTAN
KOPÁS
JEL
FALEVÉL

KÉPESLAPOK IDEGENBŐL

RÓMA
MILÁNÓ
PISA
VELENCE
LIVORNO
HAMBURG
MOSZKVA
AMSZTERDAM
BÉCS
KÖLN
IZLAND
GRÖNLAND
CLEVELAND
OHIO
NEW YORK
TORONTO
SZIGETEK

BETÁJOLÁS

New Yorkban nézegettem a város térképét, gondoltam, jó, ha ilyen helyen földrajzilag betájolja magát az ember, fölfedezi, tulajdonképpen hol is tartózkodik. Most, hogy visszagondolok erre a térkép-nézegetésre, azt veszem észre, jól betájoltam magam: nemcsak a pillanatnyi tartózkodási helyemet sikerült fölfedeznem, hanem a hovatarozásomat is.

Nekem könnyű volt eligazodnom ebben a több milliós városban, mert hamar rájöttem: szülőfalum, a Nyikó menti Siménfalva földrajzi beosztása pont olyan, mint a New Yorké. Csupán az elnevezés különbözik. Ami ott West Side és East Side, vagyis nyugati és keleti oldal, az nálunk nem más, mint Felszeg és Alszeg.

Még abban is rendkívül hasonlatos a két település, hogy egy csomó utcának egyikben sincs elnevezése. Csak száma van. Igaz, az én falumban nem az utcákat, hanem a házakat számozták meg, de ezen ne akadjunk föl. És azon se, ha a nagyváros üzletnegyedének siménfalvi megfelelője egy negyed üzlet. Az a fontos, legyen benne élesztő és kályhafesték. Azt például határozottan a negyed üzlet javára írom, hogy negyedannyi távolságra sincs a szélektől, mint ama nagyváros üzletnegyede a külvárostól.

Most valaki föltehetné a kérdést: és a repülőterekkel hogy állunk?... Erre én azt válaszolnám, hogy a lehető legjobban, mert az egész Nyikópart tulajdonképpen egy végtelen röptér: ide a legnagyobb biztonságban szállanak le a színes szitakötők. Arról ne is beszéljünk, hogy a színes szitakötők a repülés biztonságát tekintve mennyivel tökéletesebbek a régi alkotmányoknál...

Hanem azt bátran beismerem, hogy a siménfalvi felhőkarcolók körül egy kis baj van. Ezt a kérdést az én falumban úgy oldották meg, hogy a felhőket nem felejtették ki a számításból. A felhők ugyanis időnkint leereszkednek a házak tetejéig, olyankor a ködben teljességgel eltűnik az a bizonyos égi távolság, amiért oly makacsul nyújtják a nyakukat a felhőkarcolók. Ha jól meggondoljuk, ezzel az eredeti eljárással rengeteg betont és vasat takarítottunk meg az eljövendő századoknak.

Ami pedig a hidakat illeti, ezek renoválását is zseniálisan oldották meg az én falumban. Anélkül, hogy korlátozni kellene a forgalmat, egyszerűen és feltűnés nélkül vesznek egy jókora deszkát, és átnyújtják a patak fölött, ha elfutott a nagy víz.

Talán azt mondanom sem kell, hogy nálunk minden háznál van egy kis állatkert, zöldövezet, sőt jegyet sem kell váltani, ha oda be akar lépni az ember. Esős időben Felszegtől Alszegig bürök és bodza illata lengi be a falut, hitvány füst és korom helyett akác- és hársfaillat.

Nem állítom, hogy nagy fényesség van az én falumban, de mi meg vagyunk elégedve azzal, ha fénylik eső után az aszfalt - mert az is van nálunk mostanában -, és eső után, ha megszárad, fénylik a csiganyál a fűvön, és ősszel fénylenek a fákon az almák, és fénylenek a csillagok este, mert nálunk jól látszanak a csillagok - vagyis a falu fényességével nincs semmi baj.

Szombatonként megseprik az utcákat a házak előtt, bizony, nálunk mindenki fényesít valamit a saját faluja arculatán, nem úgy, mint azokban a nagy városokban, ahol az unott hangulatú utcaseprőkre bízzák az egészséget, még az ünnepeket is...

Én ugyan a siménfalvi West Side-on lakom, amikor otthon vagyok, és ha az Alszegbe megyek, nem kirándulok, hanem a régi jó barátaimmal találkozom, akikkel megtárgyaljuk a legújabb eseményeket, az időjárást, az élet folyását. Általában nyugodtan beszélünk meg mindent, mert közülünk senkit sem szólítanak el halaszthatatlan üzleti ügyek.

Mindezt csak azért emlegetem, mert eszembe jutott az a térképnézegetés - és az, hogy időnként jó, ha az ember lelkiileg is betájolja magát, nemcsak földrajzilag...

DÉVA VÁRA

Szűkre szorított szemmel indulunk fölfelé - Déva vára felé -, a keskeny, kőbe vágott úton az ős rozsdás tallérjai, levelek zörögnek, s a kajla somfák előnkbe hajolnak, fogódzunk beléjük, ha netán beleszédülnénk a történelembe.

Bizony, nem árt somfába fogódzni: a somfa talán a legmegbízhatóbb tanúja a máglya- és erdőtűz-hátterű történelemnek. Készült belőle kemény hadiszerszám, lándzsa, gerely, kötőrő kalapács, korbács nyele, bot a verésre, robotra járomszeg. A törvény kezében is ott volt mint bírói pálca.

Van, mibe beleszédülni itt, e som-világban: a meredek oldalon, akár az emlékezés kemény és köves útjain a nyikorgó, kőhordó szekerek, vérben járunk: millió piros bogyó, a somfák fanyar gyümölcse vérzik a talpunk alatt. Recsegő kerékagyak sikolya kísér a várépítés lármás, parancsos idejéből. Feltört vállak, tenyerek mindenfelé, kidőlt barmok, hajnali hórukk, estéli kürt-szó, fölszálló füst hidegben, perzselő melegben...

A mezősegi parasztok irodalomképi fejedelme jár előttem: Sütő András. Megszólítom, kóstolná meg ő is az érett somot...

- Eleget ettem belőle gyermekkoromban - mondja, aztán elnézem, amint cipeli tovább a múltba merülés szigorú hangulatát...

Domokos Géza, másik társam olykor lehajol néhány bogyóért, de látom, szerszámnak való somfaágon akad meg a szeme. Örökké így volt: falusi ember nem tudott soha erdőben járni önfeledten, dologtalanul. Szerszámnak valót kutatott mindég. Vizsgáljuk hát mi is a nyelkeknek valót, meg nem állunk. Vár bennünket valaki odafönt, az omló falak között, az okos kígyó és a szelíd galamb szelleme vár, a Dávid Ferencé, aki most jött haza - négyszáz és valahány éve - Wittenbergből, az Odera melletti Frankfurtból, hogy jobbágyok, céhbeliek, szabad parasztok halljanak tisztább beszédet a sötét időben. Vár bennünket annak az embernek szelleme, aki védekezésből lett forradalmár, szellemalapító. Aki itt, e sötét várcellában is ilyen sorokat tudott fölírni a salétromos falra:

*Mennyköve pápáknak, tüze, kardja, máglyarakása,
semmi erő soha nem tartja föl azt, ki igaz.
Azt írtam, s hittettem, amiket érzék:
holtom után a hamis hit Babilonja ledül.*

Ledőlt Babilonok romjain járunk a dévai várban. Somfák tanúsága kísér, és vérzik az őszben a történelem.

NEHÉZ

Azt mondják, csak addig nehéz, ameddig az asszony kihordja gyermekét, rendbe jön utána mindjárt, meg is szépül, s a bőre kisimul. Azt mondják, csak addig nehéz, míg járni tud a gyermek, s megeheti a spenótot is, nem kell ott virrasztani mellette, tűnődni, miért sír, mi baja, mert ameddig kicsiny és tehetetlen, átok az ember élete. Azt mondják, csak addig nehéz, míg iskolába mehet a gyermek, ott gondját viselik, nem kell örökké vigyázni rá, nehogy elüsse valami, vagy beleessék a kútba. Azt mondják, csak addig nehéz, míg elvégzi az iskolákat, önálló lesz, nem kell idegeskedni, jaj, mi lesz belőle. És azt is mondják, csak addig nehéz az embernek, míg családot alapít, és azt is, hogy ha már család van, akkor még nehezebb, s ha már család sincs, akkor egyedül van, mint az ujjam, s úgy kibírhatatlan.

Valaki azt mondta, csak addig nehéz, míg élünk, míg beáll a halál. Egy bájos költőnk így mondta, míg *beállunk* halottnak.

Szóval nehéz az élet, ez most már teljesen bizonyos, mindent tudunk róla, pontosan el tudjuk sorolni, mikor, miért nehéz.

De mihez kezdjen az ember, ha már belecsöppent? Álljunk be repülő csészealjnak, és libegjünk erre-arra a kontinensek fölött apró tüzeket lobogtatva?

Mert a repülő csészealjnak könnyű. Oda röppen, ahová éppen kedve tartja, mindenki őt figyeli, róla beszél a világ, titkát senki sem tudja.

Vagy neki is nehéz, csak nekünk nincs tudomásunk róla?

Mindenesetre inkább elhisszük, hogy neki könnyebb, mert nem rólunk van szó.

Mert másnak minden könnyebb.

EGYEDÜL

Hajótöröttnek érezném magam Velencében, árvának a piramisok árnyékában, halálraítéltnek a Szabadság-szobor tövében, és erősen unnám az életemet a Riviérán, ha gyönyörködni a világban - egyedül mennék.

Emlékszem, bürökszagú, langyos estéken szerettem elkóborolni tiszta szemű csillagok alatt, locsogó patakok mellett, hol örökké világítanak a reves fűzfák s a szentjánosbogarak, jó volt figyelni szelíd denevérek suhogását, hallgatni távoli malmok pöfögését, toronyórák komótos kondulását s a békák szabályos brekegését, és minden olyan szép volt, mégis belefájdult a szívem, s a bánat vitt haza, mert nem volt, akinek szólhattam volna: te, nézd ott azt a kéményfüstöt, hogy oszloposodik az ég felé, látod-e, mekkora udvara van a Holdnak, gyere, figyeljük, hátha éppen most futamodik meg egy csillag, álljunk meg egy kicsit, hallgatózzunk, hány lépés hallatszik a híd felől, ugye, milyen különös, amikor száraz kukoricaszáron babrál a szél, s milyen furcsák az éji neszek mind, te észrevetted-e, hányféle ügyben kószálnak a puha léptű macskák, s a vizek csobogása is milyen titokzatos...

Mert nemcsak a bánatot, az örömet sem tudja elviselni az ember egyedül. Ha valami bánt, azért mondom el, megértsenek, vagy segítsenek, legyen könnyebb egy fájó gondolat. Ha örömöm van, szeretném elmondani azt is, mert nem igazi öröm, ha csak az enyém, ha titokban tartom, ha más nem örülhet neki.

A legnagyobb bánat ott kezdődik, ha örömünknek senki sem örül.

ÍRÁS

Ember nem járt a falu szélén, legföntebb róka lapulhatott a mart alatt, esetleg bugyuta nyúl, ki tanúja lehetett a történetnek, mely kettőnk titka volt mostanig.

Én ködből s kanyarból bukkantam elő, a posztóharisnyás ember nem láthatott, nem is sejt-hette, hogy jövök, csak én láttam őt, amint fekete bárányszerű sapkáját leveszi, s leveri a havat arról a tábláról, amelyre faluja nevét írták. Ebből azt hittem, utász is lehet vagy valami néptanácsi ember, akinek éppen ez a megbízatása. Tévedtem.

Nem volt ő sem utász, sem néptanácsi ember, még csak megbízatása sem volt arra nézve, hogy azt a havat leverje, mert amikor köszöntem, meglepődve mondta, most jön éppen a szomszéd faluból, havas eső esett, szél fúj az éjjel, belepte a táblát is, gondolta, lepallja hirtelen, mert nem látszott az írás.

Én nem tudom, állt-e meg valaha Párizs bejáratánál egy ember, hogy letörölje zsebkendőjével a port a tábláról, melyen az áll, hogy Párizs, vagy tömte-e be magányos ember a kínai fal repedéseit, vagy magánszorgalomból szidolozta-e ki egy arra járó az ENSZ-palota kilincsét, vagy lesöpörte-e valaki unalmában a kormot a római trolibuszok tetejéről, mondom, azt nem tudom.

Csak azt, hogy ez a posztóharisnyás ember gyönyörű dolgot cselekedett. Olyant, amiért őt most nyomban a falu díszpolgárává avatnám, ha tehetném, s ha volna ilyen megtiszteltetés.

TŰNŐDŐ

Tűnődő fajtájúnak lenni nem jó.

Most például itt ülök egy város széli dombon, langyosodik az idő, meg kéne simogatni a serkenő fűszálak hegyét, vagy fűtyörészni kellene, szép botokat faragni, meglesni, hová tojnak a madarak, jó volna hanyatt fekvve belebámulni az égbe, vízbe követ hajigálni, vagy akármit tenni, amitől hancúrozva kitavaszkodna a kedvem.

De töprengeni valóm támad mindjárt, ahogy megpillantom a frissen vakolt ház lebontott állványait. Ott roskadoznak egymáson, malterrel, mésszel leköpve, elfelejtve, sárt fröccsent rájuk az autókerék, a gyermek beléjük botlik, csak bajnak vannak immár.

Pedig milyen büszkén karoltak egymásba, míg összetartón nőttek a ház fölé, milyen bizton-sággal tartották a kőművest, az ácsot, még a fényképész is őket célozta meg, s az újságok ott közölték az első oldalon tanulságként, példának, az építés jelképeként.

Elszomorít, hogy tudom: állvány az életem is. Magamat látom e lebontott, törött, szeg szúrta, sáros gerendákban.

Őket irigylem mégis, míg azt figyelem, hogyan tartanak össze belső kötéseim, akarat-állványaim.

Irigylem őket, mert büszkék lehetnek a házra. Mert értelme volt állni a szelekben és esőkben, terheket cipelni, - elkészült a mű.

Vajon lesz-e nékem is házam, épületem, valamim, amire büszkén nézhetek, ha majd lebont, szétszed az idő?

MÁS

Titokban megpróbáltam Másnak lenni.

Nem azért, mintha nem szeretném magam, hanem mert régóta kételkedem valamiben. Sokszor hallom: „- Ha neki volnék, akkor...” Például azt mondja egy szülő, ha ő tanár volna, először is megtanítaná a gyermekeket tisztességre. A tanár azt mondja, ha ő szülő volna, először is megtanítaná a gyermekét, hogy tisztelje tanárait. A vevő egy percre sem felejtene el az udvariasságot, a kiszolgáló nem szedne le a polcokról mindenfélét, amikor úgyszincs vásárlási szándéka, a járókelő nem túrne meg az úton egyetlen cigarettacsutkát, az utcaseprő pedig nem dobna el az utcán egyetlen cigarettacsutkát, persze, csak akkor, ha ő a másik volna.

Egyszóval a Más helyében mindent másképp csinálna az ember. Hát ezt próbáltam én meg. Másnak lenni. Igaz, csak gondolatban.

Voltam például sofőr, aki minden gyalogjártót felvesz masinájába, jegyszedő, aki sohasem kiabál, igazat mondó tanú a törvényszéken, jószívű mostoha, Loto-nyertes, aki a pénzen virágokat vesz, és ennivalót az özikéknek. Aztán voltam még sok nagy hadügyminiszter, ki jókedvében behajigálja fegyvereit a tengerekbe, békegalamb, ki épp akkor szállt egy puskacső célkömbjére, amikor meg akarták húzni a ravaszt. És akkor hirtelen eszembe jutott egy ember, aki azt mondta, ha ő pennás ember lenne...

Így döbönt belém, bizony, magamnak kell lennem legelőbb. Megírni szülőt, tanárt, vevőt, eladót és járókelőt, utcaseprőt, sofőrt, jegyszedőt, tanút, békét, millió dolgát a világnak, hogy segítsen a fölismerésben: legyen mindenki önmaga.

Olyan, amilyen a Más helyében lenne.

TÜKÖR

Egy idő óta rosszul érzem magam a borbélyüzletben.

Egyszer, amint a nagy, nikkellábú székben fehér lepedővel letakarva ültem, fél szemmel megfigyeltem a borbélyok viselkedését. *Direkt* egymásra sose néztek, a vendégre sem. Csak a tükör közvetítésével. Ott álltak, mondhatni szemtől szemben, mégis amikor szóltak, a tükörnek beszéltek.

Nyomban fölfogtam, ez nem azért van, mert haragusznak, vagy nem tisztelik egymást. Így kényelmesebb. Nem kell semerre forgolódni.

Tudom, a tükör hübb képet ad a legmodernebb televíziónál, fényképezőgépnél. Így azt sem hozhatom föl, hogy nem látják eléggé tisztán egymást. Mégis, van ebben valami nyugtalanító.

Milyen volna például, ha találkozom valakivel az utcán, s nem nekem, hanem a kirakatnak köszön, ahol a képem megjelenik?

GYUFA

Egy üres gyufásdoboz győzött meg arról, amit egészen sohasem hittem el a szüleimnek, tanítóimnak, sőt, a fölösleges csillagait elhajigáló nyári égnek sem. Arról, hogy rend a lelke mindennek.

Mert féltem például a nagytakarítástól. Tudtam, olyankor elvesznek félretett skatulyáim, amiket azért őriztem, hátha egyszer jók lesznek valamire. Mert nem szívesen dobtam el magamtól semmit, ami egyszer az enyém volt.

Most itt van ez az üres gyufásdoboz. Magamhoz vettem, mert zörgött. Elfelejtettem, hogy csupa kiégett szál van benne. Nincs egy fúvintás tüzem. Ha nem zörgött volna, más skatulyát keresek. De zörgött. Mert visszadugdostam az ellobbant szálakat, hátha jók lesznek majd valaminek. Most pedig tűz kellene, azért is hoztam magammal.

A gyufa arra való, hogy tüze legyen az embernek. Ha pedig erre már nem való, el kellett volna dobnom, nehogy megtévesszen. Nem dobtam el. Nincs rend a zsebeimben. Nem tanultam eleget mások s magam tévedéseiből. A történelemből.

Van úgy, bennünk sincs rend. Kiégett eszmecsutakok füstölögnek bennünk, s nem dobjuk el őket. Azt hisszük később, ahol füst van, tűz is van ott.

Egy zörgő, de üres gyufásdoboz győzött meg arról, hogy üres, haszontalan dolgainkat azért csak dobjuk el.

Mint ahogy elhajítja fölösleges csillagait a nyári ég.

VIRÁG

Toronyórák, parkok, szökőkutak engem még soha nem foglalkoztattak különösképpen. Csak akkor fordult meg a fejemben velük kapcsolatos gondolat, ha valami baj volt velük. Amikor késett az óra, a sétatéri padokon araszos hó feküdt, vagy amikor a víz nem buggyanhatott ki a szabad ég alá.

Ez a gondolat sem volt valami terebélyes, legfőntebb arra szorítkozott, hogy a toronyóra felelőse hanyag és felelőtlen, a park vezetősége kitalálhatna egy szerkezetet a téli hónapokra, amivel helyettesíteni lehet a nyár hangulatát, a franciakulcsos, mogorva nézésű szerelőt pedig nem volna szabad a kút közelébe engedni, mert úgy látszik, pikkel a járókelőkre.

Tegnap megláttam valamit. Egy olyan mozdulatot, ami megvilágította bennem a világ összes szobrait. Mint valami éles sugarú reflektor, magával ragadta figyelmemet, s azt mondta: nézd meg, a toronyórák, parkok, szökőkutak, terek szobrai s a cifra szélkakasok mind azért vannak, hogy mindenkié legyenek. Hogy mindenki gyönyörködhessek bennük, akár a bárányszerűekben vagy a virágokban.

Szóval megláttam a mozdulatot. Holott csak annyi történt, hogy a kórterembe látogató jött, nagy virágcsokrot hozott, s úgy helyezte el, hogy mindenki lássa, mindenkié legyen.

LELTÁR

Azt hiszem, másnak is feltűnt. El is gondolkozott a buszban, de nem eléggé. Mert nem háborodott föl. Nem tett semmit, hogy azt a táblát levegyék. Ott van most is. Egy kicsi falu kellős közepében. A méltóságteljes középület homlokán. Jókora deszkadarab, erős szegekkel fölszegezve. Fekete betűkkel azt írták rá, hogy leltári szám 127.

Azt értem, ha a könyvtári könyvnek, kölcsönözhető dominónak, sakknak leltári száma van. Hogy ne vesszen el, ne cserélje el senki, ne tévessze össze a sajátjával. De ezt az épületet nem kell féltetni, hogy elvész egy ködös éjjelen, kicserélik, vagy összetéveszti valaki a magáéval, s újravakolja.

Sok mindent elbír egy ház. Erkélyeket, obeliszkeket, cirádás párkányokat, kőből faragott oroszlánfejet, madarakat, vázákat, hermát és kariatidát, cégtáblát s az építés dátumát is. Csak a leltári számot nem.

Mert dőre dolog kartotékolni az Eiffel-tornyot, a kölni dómot, a Kremlt, a templomokat, a sírköveket. És szomorú dolog lenne, ha leltári számot viselne az ember. És minden, ami nem téveszthető össze semmivel és senkivel. Mert az az egy van belőle. Mint amiképpen minden emberből egy van. Ha ér valamit.

EGYSZERŰ

Nehezen jutnak eszünkbe néha az egyszerű dolgok.

Például az, hogy elfogyott a benzin. Láttam már sofőrt, aki órákig hasalt a kerekek között, s amikor már mindent szétszedett, fejéhez kapott - üres a tartály. Pedig értett a motorokhoz. És hallottam tudós emberről, aki könnyűszerrel bogozta ki a differenciálszámítás egyenleteit, de olykor pirulva ütötte föl a szorzótáblát, hogy mennyi hatszor hét.

Van úgy, borúsnak, reménytelennek látunk mindent, a kulcsunk nem talál a zárba, s szidjuk a kulcsot, a zárat, a gyárat, a gyermek ma is köhögött, semmit sem halad az orvostudomány, nem volt a boltban kályhafesték, igen, persze, hogy nincs kályhafesték, valaki nem fogadta köszönésünket, lám, hogy züllik az emberiség...

És nehezen jut eszünkbe, az egész csak azért van, mert rosszul aludtunk az éjjel.

Hányszor lobognak bennünk csöppnyi semmiségért a bosszúállás pokoli üstjei, kutatva keressük másban a szándék rossz irányát, érvelünk meggyőződéstelenül, csak hogy tisztára mossuk magunkban azt a homokszemnyi sértett büszkeséget. És megkeserítjük mások életét egy percre, hétre, mert engedjük, hogy szeles haragunk átjárjon egy lelket abban a begombo-latlan pillanatban.

És nem jut eszünkbe olykor, hogy egyszerűen elakadt bennünk valahol egy villanásnyi emberséges mozdulat.

MIÉRT?

Legtöbbször a gyermekek hozzák zavarba az embert naiv kérdéseikkel.

Beszélget például egy felnőtt társaság, arról van szó, hogy a házigazda minden hét végén kimegy a hegyekbe. Egy gyermek előáll, és azt kérdi, miért megy a bácsi a hegyekbe.

- Hogy több erőt gyűjtsön.
- Miért kell, hogy több erőt gyűjtsön?
- Azért, hogy jobban tudjon dolgozni.
- Miért kell jobban dolgozni?
- Hogy a hét végén szabad legyen.
- Miért legyen szabad?
- Hogy ki tudjon menni a hegyekbe...

A kör bezárul.

Az ember néha azon kapja magát, a napok telnek, erőt gyűjt, és fáradozik anélkül, hogy ennél többet elérne.

Ezért jó, ha néha fölvetődik egy-egy miért. Nem árt olykor tisztázni, mit miért teszünk. Hisz csakugyan értelmetlen az élet, ha mozgásformája csupán önmagát teremti újra.

Nem elég az embernek, ha csak megél.

Megél a kutya is. Az élet több a létezésnél.

Az emberben épp ez az érdekes.

OLYANKOR

Megállok én is, persze, hogy megállok, bámézkodom, ha csudaautókat látok. Minél furcsábbak s laposabbak, annál inkább megállok, lehet, hogy meg is nyomom egy kicsit az orrukat, mint a gyermekeknek szokták, ha füllentenek, lám, milyen a rugózásuk.

Hanem én azért mégis azokat irigyelem, akik úgy elmenőben megsimogatják a hűvös márványoszlopokat, mivelhogy szép bennük az erezet. Akik rajta felejtik nézésüket egy üde lóhere-levélen, amely maga a tökéletesség. Akik nem sajnálják csudálkozásukat pazarolni a bomló fák alatt, mert itt érzik meg az élet értelmét, akik olykor kiállnak este, hogy lássák a csillagokat, ha nem is jár közöttük műhold, hiszen mégiscsak csudálatos, hogy a roppant tereken s időközön átsüt mindig az igazi fény, mint kusza tetteink között a remény s a hit.

Én azokat irigyelem, mondom, akiknek kíváncsiságában nemcsak a megszerzés vágya él, hanem valami más, valami olyan öröm, amitől utolsó óráján azt mondhatja majd az ember, jól van, semmit sem vesztettem el, megláttam a világ gyönyörűségeit, amit érdemes volt, végigtapogattam érzékeimmel, talán valamit alkottam is, hogy legyen közöm a jövődökhöz.

Pedig hányszor megállok én is.

Olyankor inkább szólítsatok meg. Annyi is elég lehet, hogy ugye szép ez a tavaszi délután...

MOGYORÓ

Az emberiség soha, de soha nem tudja meg, hogy egészen pontosan mikor érik a mogyoró. Most nagystílú vagyok, roppant engedékeny, ezért nem gondolok percnyi pontosságra, sem órányi pontosságra nem gondolok, csak arra: mégiscsak különös, hogy hosszú heteket tévedhet az ember egy olyan egyszerű ügyben, mint például a mogyoró érése. Egészen távoli csillagok járását percnyi - mit percnyi? - másodpercnyi pontossággal tudjuk, a Tejutat úgy ismerjük, mint a tenyerünket, de hogy a mogyoró mikor érik, azt csak saccolni tudjuk.

Úgy tűnik, az emberiség nem ismeri eléggé a mogyoró természetét. Minthogyha nem lett volna ezidáig ideje a mogyoró természetének kiismerésére. Minthogyha szeszélyes volna a mogyoró; olykor meggondolná az érést, máskor pedig elsietné, hogy meglepje az embert. Mi azonban tudjuk, hogy a mogyoró semmivel sem veszélyesebb, mint mondjuk, egy üstökös. Sőt, a Kohoutek fényesen bebizonyította fénytelenységével, hogy a mogyoró megbízhatóbb jelenség az üstökösnél. Mégis, ha arra vállalkoznánk, hogy meghatározzuk, mikor érik a mogyoró, mely napon, könnyen belátnók, teljesen hiába fáradozunk.

A mogyoró érése ugyanis teljességgel a mogyoró magánügye. A csillagok, üstökösök járása viszont nem a csillagok vagy az üstökösök magánügye, hiszen ők arra vállalkoztak, hogy világozjanak, hogy eligazítsanak az égi tájakon. A mogyoró ilyesmire nem vállalkozik. Ezért mondhatjuk, hogy teljességgel magánügye az érés.

A csillagok járása kozmikus közügy, a csillagok nem tehetik meg, hogy úgy járkáljanak az égen, ahogyan kedvük tartja, hiszen irányadásra vállalkoztak.

Minél fontosabb egy csillag, minél fényesebb és hatalmasabb, magánügye - ha van - annál parányibb s jelentéktelenebb...

KOMLÓ

Nem hiszek a nyugalmat adó tudományban.

Ezért bosszant azoknak a nyugalma, akik elvégezték az iskolákat, s úgy sétálnak a világban, mint utas a végállomáson. Fűvek, fák, virágok nevét latinul tudják, de nem gondolkoztak például azon, vajon miért csavarodik mindig jobbra a karóra kúszó szőlő, és balra a komló.

Lehet, meg se látták. Vagy nem látták meg eléggé. Talán nem vették észre, hogy van ebben valami nagy következetesség. Hogy a természet meg tudja különböztetni a jobbot a baltól.

Hogy törvényszerű a világ.

Én nem hiszek a nyugalmat adó tudományban. Nyugalmat annak ad csupán, aki nem műveli. Vagy annak, aki már mindenét neki adta. De az már nem is él. Ezért bosszantanak, akik vélt tudományuk árnyékában heverésznek, vagy birkák nyugalmaival sétálnak közöttünk.

Nézzétek meg a tudomány igazi embereit, milyen sietős a dolguk, mennyit keresik a törvényt az anyagban, a lehetőséget az emberi viszonyokban.

A komló kész van. Meg tudja különböztetni a balt a jobbtól.

A világ nincs kész.

Az ember sincs.

Nem mindig tudja megkülönböztetni a jót a rossztól.

IDŐ

Nagyon figyelem mostanában a tavaszokat, erősen érzem a nedvek feszülését a fáknban, fűvekben, pontosan számon tartom a levelek növéset, felhők járását, előre tudom, mikor mi virágzik, számítgatom, olyan-e a hőmérséklet, mint a sokévi átlag, fontosnak tartom, mikor dörren meg először az ég, mikor érkeznek a kényestestű madarak, szóval egészen érzem azt a nagy világbizsergést, amitől torkukat köszörülik a rigók, libegősebben járnak a karcsú lányok, amitől mindenki vár valamit, aki élni akar.

Csak most döbrent belém, hogy ez a nagy számon tartás, ez a nagy tavasz-érzékelés az öregedés jele.

Kellemes, de mégis furcsa változások hordozzák ilyenkor már az ember hangulatát, minden rügmoccanásnak hatalmas jelentősége van, s egy korai mennydörgésből jóslatok születnek.

Az igazán fiatalok nem így érzékelik, nem így élik át a tavaszt, a nekirugaszkodás örök évszakát, talán észre sem veszik, oly természetes, annyira vele nőnek, vele bomlanak ki, annyira szándékaikhoz szabott, terveikhez igazodó e pezsdülő időszak.

Bizony, az idő múlását kezdtem érezni már tavasz-figyelő utaimon.

Ilyenkor kellene új lobogásokhoz igazodni, akkor is, ha már kevés hajunkat borzolja a szél.

SIETÉS

Nem én találtam ki, mástól tudom.

Az antikvárius már kifizette a gyermeknek a könyvet, s épp fel akarta tenni a polcra, az eladók közé, mikor megszólalt a fiú:

- Kérem szépen, ha meg tetszene engedni, hogy egy kicsit még visszavegyem. Tetszik tudni, még nem olvastam ki egészen. Csak nyolc oldal van hátra.

Valamiért néha túlságosan sietünk e gyors szívverésű korban. Sietve adjuk-vesszük dolgainkat, azután meggondoljuk, vagy bánkódunk miattuk.

Vannak, akik elsietik a házasságot, a válást, a döntést, a munkát, a dicséretet, a büntetést, a bizalmasságot.

Egymást nem értjük meg, mert elsietjük a szavainkat. Véleményt mondunk, mikor még nincs is véleményünk. Válaszolunk, mielőtt megkérdeznének. Kérdezünk valamit, s nem várjuk meg a választ.

Jól mondta Freud professzor:

- Csuda, hogy drót nélkül telefonálhatunk, de még nagyobb csoda, hogy dróttal telefonálhatunk, és legnagyobb csoda, hogy két ember a puszta szó által megérti egymást.

Az értelem közlekedési eszközei a szavak.

Éppúgy ki tudnak siklani, fel tudnak borulni, képesek összeütközni, akár a járművek. Érzelmek, indulataink kormányozzák őket.

Azokat kellene megtanítani, hogy az emberközi utak jelzőtábláira figyeljenek.

AKKOR

- Nem is hiszem! És mondd, mikor mentél férjhez?
- Ó, már rég, szívem, éppen abban az évben, amikor azt a gyönyörű nercbundát megvette nekem Béla.
- Csakugyan, a te Bélád már akkor olyan kedves, olyan figyelmes...
- Ó, hát te ezt nem is tudod? Nem hozzá mentem én férjhez, szívem!
- Nem is hiszem! És mondd, kihez mentél?
- A mérnökhöz, szívem, épp akkor végezte az egyetemet, amikor a kontyomat levágattam. Emlékszel?...

Emlékszik. Persze, hogy emlékszik. Egy évtized fontosabb eseményeit is könnyedén el tudná sorolni, olyan jól emlékszik. Csak így kell kezdeni: Gagarin épp akkor ment fel a világűrbe, amikor ő a rakott szoknyáját kiégette vasalóval. A toronyblokkot épp akkor adták át a lakóknak, amikor ő a kígyóbőr táskáját elveszítette. Pont akkor halt meg az édesapja, amikor ő azt a gyönyörű, hófehér blúzáat kivette a tisztítóból.

Milyen jól megértik egymást s a dolgok összefüggéseit! Titokban talán arra gondolnak mindketten, azért fontos a mai tereferéjük, mert éppen ma találják föl a rákszérumot, a világbékét vagy a kozmikus egyetértést.

Erre gondolnak?

Nem is hiszem.

SEBESSÉG

Az a gyanúm, valamit kifelejtenek a relativitáselméletből. Van ugyanis egy furcsa sebesség, amellyel én személyesen foglalkozom. Ennek felgyorsításában, persze, illetékes az egész emberiség. Azért mondom, hogy az egész, mert a rengeteg másféle sebesség növelésére már berendezkedtek a tudósok, technikusok, sportolók, forgalmisták és hírközlők.

Csudálkozom is éppen eleget a motorok fordulatszámán, űrhajósok vakmerőségén, a száz-méteres síkfutók lihegésén, járművek robogásán, a hírek és pletykák villámgyors terjedésén, de engem egyre inkább érdekel az a furcsa sebesség, amit a tudományokból kifelejtettek.

Íme, miről beszélek. Ha igazságtalanul bántanak, s szomorú vagyok, fájjon valakinek az én szomorúságom, még mielőtt őt is éppígy megbántotta volna valaki. Ha csak azután érzi át az én bajom, akkor már elkésett nagyon, akkor hiányzik belőle az emberség sebessége.

Ha örömöm van, örüljön annak valaki, még mielőtt őt is hasonló öröm érné. Ha csak azután örül, elkésett megint, hiányzik belőle a jóság sebessége.

Azt hiszem, ez az a furcsa sebesség, aminek fokozásában illetékes az egész emberiség.

KOCSMA

Szólhattam volna.

Most bánom.

Pedig elgondoltam, odamegyek az asztalához, kicsit meghajlok, s a lehető legkedvesebben megkérdem, hol vette azt a szép játékot... Van ugyanis egy öcsém, ez épp jó lenne neki, nem szeretnék üres kézzel hazamenni.

Nem szóltam. Lehet, azért, nehogy megszégyenítsem.

Kemény, nagy ember volt, a júliusi délből sört kért a szomszéd asztalnál, én észrevettem, hogy valamit rejteget széles tenyerében.

Szép kicsi gyermekjáték volt, talán sokáig válogatta boltban vagy vásáron, valahol, estére hazaviszi örömmel, óbégatásnak. Tudom, leül majd kicsi fiával, játszik ő is, próbálgatja ő is. De itt, a kocsmában, a nagyot könyöklő férfinek között szégyelli kitenni az asztalra.

Azt gondolja, nem illik ide, a csontos öklök közé, eldugja inkább.

Kár pedig elrejteni azt a kicsi játékot. Olyan jólesne ott látni a nagyot könyöklő férfinek között, a sörös asztalon, épp ide illene jelnek, hogy várja az embert valaki otthon, akárhol, kell az ő megérkezése.

Szólhattam volna.

VÉLETLEN

Egyre bizonyosabb, hogy azok az apró, bolondos dolgok, amiket a véletlen játékának szoktunk nevezni, sokkal bonyolultabb és jelentőségteljesebb történetek, mintsem gondoljuk.

Nagyot kacagtam magamban például azon, hogy egy szórakozott ember bejött a kávézóba, s fejjel nekiment a fogasnak. Azért mulattam rajta, mert nyomban a fogásra nézett, vizsgálta, hogyan is történhetett az eset, ahelyett, hogy a fejét tapogatta volna.

De emlékszem sok futballistára, akik ha földbe rúgtak, szintén visszanéztek, úgy tettek, mint ha valamit keresnének, mondjuk, egy kilométerkövet, amely most dugta ki a fejét az évszázadok sötétjéből. Eszükbe sem jutott a lábukat hibáztatni.

Az az érzésem, hogy a véletlen nem azért rendezi meg az ilyesmiket, hogy csak kacagjunk egyet, hanem éppen a tanulságért.

Mert nyilvánvalóan nem lehet hibás a fogas, ha fejjel nekimegyünk, s a föld sem, ha labda helyett belerúgunk.

A véletlen sokszor nagyon jól tudja, milyen példát válasszon a mi okulásunkra. Persze, jókat nevetni sokkal könnyebb, mint tanulni belőlük.

Amikor erre rájöttem, jól megnéztem magam.

DIVAT

Modern-igyekezetű embernek tartom magam, divatszeretőnek, nem háborít fel az op-art, sem a miniszoknya, nem tartom veszedelmesnek a nitt-szegecs, szűk nadrágokat, sem a hózentrágot, sem a piramis-díszes inget.

Mégis, javasolnék egymást az illemszabály-tervezőknek. Igaz, nem valami új találmány, időszámításunk előttről származik, a VII. századból, a filozófus Zaleucus eszelte ki, ő iktatta be a korabeli illemszabályba a következőket:

...Lokriszi polgárnő az utcán kíséretül nem vihet magával egy rabszolgánál többet, kivéve, ha részeg. Lokriszi polgár nem viselhet drága szövetű köntöst és ékszereket, kivéve, ha céda helyek látogatására indul...

Az okos ötletet ezerhatszáznégyben is felhasználták, amikor egy ruharendelet végére odaírták:
- A rendelet csupán a tisztességes emberekre vonatkozik. Züllött személyek és gazfickók hordhatnak, amit akarnak...

LEGENDA

Régi görög legenda szerint a háború istene egy napon nem ment csatába, mert harci sisakjában fészket rakott a galamb.

Első hallásra nagyon szimpatikus volt nekem ez a szépen kitalált legenda-isten. Olyan, mint egy igazi ember. S a galamb is nagyon tetszik. Olyan, mint egy bátor ember.

Az ilyen nemcsak a csatákat nyeri meg, a szíveket is. Az ilyent hősnek nevezi a történelem.

Mert gyűlöletes lenne ez a legenda-isten, ha fogja magát, s fél kézzel kihajítja a galamb fészket, hogy sárba tapossák a katonái.

És nem mennék utána többé, ha én lennék a katonája. Mint ahogy mihaszna lenne a galamb, ha fészket rakni elhúzódná valahová a front mögé, bokroknak aljába, messze, ahová nem hallszik el a dobszó, se a kürt, se a lovaknak nyerítése.

Csak ilyen istennel, csak ilyen galambbal szép ez a legenda. A bátor galamb figyelmezteti a háború istenét, gondolja meg, hová indul, s miért, az pedig meghallgatja a figyelmeztetését, fészket ki nem dobja, gondolkodik egy kicsit, miként is cselekedjék.

Arról nem szól a legenda, hogy másnap mi történt, csatába ment-e az isten, s ez már nem is érdekes.

Fontos az, hogy győzött a gondolkozás, a tetteknek megfontolása, az értelem. S hogy emberhez leginkább ez illik, azt már a régi görögök is tudták. Bizonyosság ez a gyönyörű legenda, amit sajnós, sokszor elfelejtett az emberiség. Hányszor is zokogott már azóta ez a föld szelíd galambok kidobása láttán...

KÉZ

Egy kicsi faluban fellibbent a buszra.

Könnyű volt, mint egy balerina, szép, mint a legújabb filmsillag, s erősen fiatal. Frufru-frizurás szőke haja volt, dekoltált selyemruhája s nagy kék szeme, mint egy diónyi ég.

A sofőr is hátrafordult többször, a vénasszonyok olyankor felszisszentek, és megkapaszkodtak a széktámlákban.

A fiúk összebújva susmotoltak, találgatták, melyik nagyvárosból csöppent ide, meg hogy ajjaj, micsoda divat lehet ott!

A jegyes ember visszaadott a százasból. Két papírpénzt s két marék aprót.

Így láttam meg a kezét.

Anyámnak volt csak ilyen keze, mikor még egész nyáron át kapált. Napszíta, kérges ujjak, mély ráncú kicsi tenyér, akár az őszi szántás.

És arra gondoltam akkor, hogy ez a lány személyazonossági bizonyítványát nyugodtan otthon is felejtethi.

TÚZ

Egy cigarettatűz emléke sürget.

Valamit el kell mondanom. Hogy jó lenne egyszer felülvizsgálni a mozdulatainkat.

Így van az emlék: szünetben a színház folyosóján rágyújtottam. Lájbizsebéből cigarettát vett elő egy falusi ember, és előmbe lépett.

- Szabad egy tüzet?

Az enyém már égett, de azért zsebembe nyúltam. A gyufáért.

- Hagyja el, az nekem is van - mondta, és sietősen nyújtotta kezét a cigarettám parazsáért.

Amíg a tüzet adtam, az volt a leghosszabb. Az ember átnézett a füstön, s éreztem, rajtam is. Hogy megköszönte, láttam, még elnéz egy darabig, miféle ember vagyok.

Szeretném rögtön megnyugtatni a rosszmájúakat, nem fősvény ez az ember. Különben sajnálta volna a színházjegy árát is. Inkább természetes mozdulatú. Olyan, aki nem komplikálja a gesztusait. Akit még nem idomítottak szempontok szerinti viselkedésre a kétes etikettek. A divat szabályai. A kifinomult, távolság-betartó, tisztos-tartózkodó, előkelősködő le-nem-ereszkedés törvényei.

Szeretni kellene ezt a mozdulatot.

Akár az őszinte kézfogást.

Vagy azt, amikor az ember korsóból vizet iszik. Amikor kenyeret és szalonnát veszünk elé. Amikor azt mondjuk, micsoda jó dologidő van, s úgy értjük, szép a béke. Mert az az igazi mozdulat, ami egyenesen jön.

Mint ahogy az ember tüzet kér. Parazsat parázstól.

BOGÁR

Fák árnyékában, araszos fűben feküdtem, fölöttem feszült a tavaszi kék ég, s a méh-zümmögésű csöndben csattogó, nagy háborúkról olvastam éppen egy könyvből.

És észrevettem, hogy a hófehér lapon egy pontkicsiny, piros bogár sétál önfeledten, kikerüli az ujjam, kanyarogva jár a sorok között, kibújik egy kettőspont kapuján, és megáll a nagy T-betű tetején nézelődni.

Nem érdekelt tovább a történelem, nem tudtam olvasni omló városokról, nem voltam kíváncsi, mit üzentek egymásnak a hadügyminiszterek, pattanásig feszült idegeim letekeredtek a hernyótalpak láncáról, már csak a pontkicsiny piros bogárral törődtem, nehogy valami bántódása essék.

A könyvet nem csuktam be, mert akkor ott leli halálát a T-betű kettős akasztófáján, hanem egy finom hajlású fűszállal eligazítottam az apró göröngyök között, a margarétás mező felé.

Az volna jó, ha ilyen fűszálakkal bíbelődnénk mi is, még mielőtt ránk csukná nagy könyvét az idő.

GYALUFORGÁCS

Autós emberek egyszer a faluba hazavittek, nyár volt, a keskeny utakon rikoltva rebbentek szét a ludak, embert nem láttunk, csak a boltost, az is köpött utánunk a fölhevített por miatt, mondtam, menjünk előbb a gazdaságba, ott van apám, vigyük haza, luxuson úgysem ült még, be lehet hajtani az udvarba egyenest, az asztalosműhely előtt megfordulhatunk, de ott egy kicsit ki kellene szállni, apám úgy szereti, ha megkérdik, mit csinál, hogy megy a munka, mi a helyzet, a hirtelen elfutó emberek elszomorítják.

Fék.

Láttam, amint apám a plajbászt felteszi a füle mögé, örökké így volt, még kaszálás közben is ott ült a plajbász a füle mögött, én azt hiszem, valahogy biztosabban érezte magát, ha a ceruza ott volt, úgy viselte, mint némely ember a jelvényt, mely arra hivatott, hogy hovatartozását bizonyítsa, mondom, ez volt az első mozdulata, azután mindenkivel sorra kezét fogott, a nevét csöndesen, de egészen mondta, engem is így tanított annak idején, mondjam csak ki a nevet teljesen, ne harapjam el a végét, tisztán emlékszem most is arra a vasárnap délutánra, de ezen nem rágódhattam tovább, az autós emberek kérdezni kezdték apámtól, mit csinál, Ferenc bácsi, hogy megy a munka, mi a helyzet, pont úgy, ahogy az úton mondtam, s ez nekem erősen fájt, mert láttam, nem nagyon érdekli őket az egész, csak az, hogy menjünk már tovább, az idő pénz, és kár a benzinért.

- Koporsót csinálunk - mondta apám, s porolni kezdte a nadrágját, hullott róla a gyaluforgács, de nekem úgy tűnt, csak az idegen csengésű szavakat veri le magáról.

SENKI

Ha székel lett volna Szergej Jeszenyin, most nem búsulnék. Mert ha más nem, ő úgy beleírta volna faragott kapuinkat a világirodalomba, hogy nem döntené ki őket soha senki.

Hiába szednék ki a köves, útszéli földből támasz-cölöpöstül, tovább élnének bennünk, akár a nyírfa-gyertyák, csönd-kenyeret morzsoló kunyhóanyókák, viháncoló tavaszi záporok vagy a röpködő szán után kavargó porhó.

Bizony, nincs nekünk Jeszenyinünk, aki ha mást nem is tehetne, világba szomorodna legalább, s tűnődne kicsit a székelkapuk sorsán.

Mert maholnap nem felejthetik nyitva a lányra leső legények, se be nem csaphatják maguk után a jószágot terelő gazdák.

Otthontalan galambok keringnek a falu fölött, a faragott kapukat ízekre szedve elnyeli a csűr mögötti kert s az udvar.

Helyükbe vas kerül és cement. Minél tehetősebb a gazda, annál több vas és annál több cement. Korszerűsítik ugyanis a falusi utakat autóknak, traktoroknak, mindenféle gépnek.

Rendben van, szélesítsék.

De ki szól egy szót is a székelkaput faragó ember unokájának, hogy ha bennebb is kell tenni, azért azt a kaput állítsa csak vissza.

Mert szép az. Ki szól?

Bizony, senki se szól.

Meg aztán a faluk fölött keringő, otthontalan galambok beszédét sem érti már senki.

VONAT

Két ember a vonat ablakánál.

Kint rohannak a póznák, fordul a táj. Tüzek égnek a hegyek oldalában, füstöl az össze-gereblyélt kocsnány, szemét, kóró.

Az egyik ember azt mondja, szépek ezek a tüzek, tisztulnak a mezők, a vetések, igazi tavasz van.

A másik ember bólint, de csak az első kedvéért, mert éppen számol. A tüzeket számlálja. Hogy hány van. Számára az a fontos, lám, a rohanó vonat ablakából meg tudja-e számolni a tüzeket mind, ameddig a szem ellát. Huszonhét, huszonnyolc... Ennyit jelent neki a tavasz. A többi mindegy.

Ha jól meggondolom, eleddig csak ezt a kétféle embert láttam.

Amikor ajándékot kapott, az egyik örült neki, a másik megnézte, mennyibe került. Amikor meghalt valakijük, az egyik csöndesen lehajtotta a fejét, a másik titokban azt figyelte, hányan jöttek a temetésre.

Volt úgy, ültek egy parki padon, előttük hajladoztak a rózsák. Az egyik csak nézte, nézte, a másik azt mondta, télen darabja öt lej.

Két ember a vonat ablakánál.

Kétféle ember.

Fordul a táj, rohannak a póznák. Az évek is valahogy így futnak el, mint ez a vonat, mint a póznák.

Velünk vagy mellettünk.

LOVAK

Micsoda lovak, haj, micsoda mének, istenem, a föld is dübörög! A föld is. Kezes, szilaj, nyerges, rudas, parádés két ló, már az is gyönyörűség, ha látja őket az ember. Hát még amikor éppen ballag, kocog, poroszkál, vagy üget, vágat, ágaskodik, amikor felhorkan, fúj, kapál, vagy megbokrosodik, amikor nyerít, prüszköl ez a két ló! És micsoda gyönyörűség elnézni az embert estefelé vagy hajnaltájt, amint a két lovával foglalkozik. Amikor befogja őket, felkantározza, amikor szoktatja, ugratja, vagy sétáltatja.

Esténként, amikor hazatér az ember lovaival, s kifogja őket, odagyűlnek a szomszédok a kerítés mellé. Mert olyankor az ember nem abrakot ad lovainak, s nem vizet, hanem szabadságot. Kedvükre vágathatnak keresztül-kasul a réten. Azt látni kell, amikor az a két gyönyörű mén vágat a réten, s kibontott farkuk az égre lobban.

Valami ősi, szép szertartás van ebben az esti szabadságban. A fölös erő szertartása. Talán ifjúságára emlékezik ilyenkor az ember, a szilaj időkre, az el-nem-fáradásra. Az időre, amikor a dologba belefásult legényke hazatér a mezőről, de azért még kihancúrozza magát lefekvés előtt. Mert ez a hancúrozás üdítő játék a szabadsággal.

Láttam, a szomszédság is teljesen beleéli magát az esti játékba, a lovak láttán fölfrissülnek a fáradt emberek, elkapja őket az ifjúság hangulata, s úgy térnek nyugovóra, cöccögtetve, mosolyos megjegyzésekkel, a gyönyörű mének dicséretével s azzal, hogy ez az ember nem olyan, mint más, aki hazatér a munkából, s mindjárt ágynak esik, étvágya nincs, csak szidja a napot. Ez az ember úgy fekszik le este, hogy abban a lefekvésben benne van a másnapi kedve. Úgy tér nyugovóra, mint ahogy dologhoz látnak a favágók: markába köp. Lefekvés előtt. Úgy tér nyugovóra, mint a Nap: még visszasüt, ha másnap szép lesz az idő.

PALLÓ

Egy patak kiszáradt, s a palló repedéseiben kedvére nő a csalán, a gomba.

Csapatnyi fürdőző gyermek hajigálja a rozzant karfát, elkerülik ezért a madarak is.

Szerettem volna átmenni rajta, hogy visszaadjam az önbizalmát, maradjon meg áradás idejére is, amikor zuhog alatta a víz, és hömpölyögnek a reves csutakokkal megrakott árkok.

Nem tehettem, mert féltem, kiröhögnek, nem vagyok gyermek, hogy is képzelem, pallón járni, mikor mellette száraz út vezet át a patak medrén.

Mentem hát én is a többiek után, kik meg nem érezték, mekkora szomorúság feszülni fölöslegesen, állni a sors szabta úton haszontalanul.

Mentem a többiek után, s már tudtam nagyon, ilyen hiába feszülő palló lesz az ember idegszála is, ha magára marad.

ZUHÉ

Nem tudom, másnak mi az isteni dolog, énnekem az, ha valami jó, kiadós tavaszi zuhé miatt be kell húzódní egy kapualjba.

Nincs annál gyönyörűbb, mint mikor az ember egy ilyen kapualjból nézi a hólyagos esőt, a feltúrt gallérú sietőket, a spriccoló autókat, a hajladozó antennákat a porzó háztetőkön.

Van ebben a kényszerű, kíváncsi várakozásban valami megnyugtató, hiszen egy ilyen kiadós, tavaszi zápor sok mindent indokol.

Például azt, hogy miért késünk el valahonnan, miért állunk meg csak úgy, nézelődni olyan helyen, ahová talán soha be se tértünk, és ami nekem a legjobban tetszik, azt is indokolja, ha két ember egy ilyen kapualjban minden előzetes ismerkedés nélkül elkezd beszélgetni.

Az ilyen beszélgetésben ugyanis nincs semmi mesterkélttség, se formáság, olyan például, hogy szervusz, hogy vagy, köszönöm, meglehetősen, satöbbi.

Az ilyen beszélgetés magától jön, és oly természetes, mint ahogyan megered a csatornák vize az esőben. Az ilyen beszélgetésben nincs meg az a feszültség, hogy te ki vagy, és én ki vagyok. És hogy mi lesz a találkozásunk következménye.

Az ilyen beszélgetés legtöbbször úgy kezdődik, hogy kérek egy tüzet, vagy úgy, hogy na, éppen kellett ez a kis ázás, vagy azért mégis sok már ez az esős idő, nem gondolja, vagy úgy, hogy legalább megtisztulnak egy kicsit az utak...

És legtöbbször úgy végződik, hogy megtisztul az ember lelke is, mert kibeszélte magából a fontos dolgokat, amiket máskor meg sem pendít.

VILÁGVÉGE

Némely ember olyan bölcs, és olyan okos, és úgy föl van szerelve biztonsággal, hogy ha valahol éppen csak megemlítik neki a világvégét, rándít egyet a vállán, cigarettáját elpöccinti a semmibe, s legfőntebb odavet egy lesújtó mondatot, amely szerint megint kitaláltak valami idétlenséget a vénasszonyok.

Én viszont nem szégyellem bevallani, hogy a világvégével kapcsolatban nem vagyok elég bölcs és okos, és érvekből tákolt fölszerelésem sem eléggé biztonságos.

Nem arról van szó, hogy félek, vagy valami ilyesmi, csak éppen annyit érzek, hogy ez a föld nem eléggé biztonságos.

Például itt-ott mindegyre fölüti fejét valami helyi jellegű világvége. Az ember pedig nem tudja megállani, hogy néha ne járkáljon itt-ott. Tegnap például direkt a Maros partján járkáltam, gondoltam, legjobb, ha saját szememmel győződöm meg, hány métert nőtt a víz, maradt-e benne néhány márna, satöbbi.

Nos, amint ott járkálok, látom, egy iszapos bokor tövében éppen világvége van. Nem túlzás, el lehet hinni nékem. Világvége. Az iszapos bokor tövében ugyanis egy földgömb volt. Egy szép, kerek földgömb. Rajta emberi kéz, mely azzal foglalkozott, hogy tépte róla a kontinenseket, és dobálta bele a Marosba.

A Nagy- vagy Csendes-óceánt szigetestől elvitte a víz, a Himalája sötét hegyeitől fekete lett már az illető körme, még csak a sarki jégből látszott egy-egy folt, az se sokáig.

Gondoltam, kiáltok egyet, ébresszen föl valaki, lehet, álmodom, ilyen egyszerűen mégse lehet egy világvégét elintézni, de nem kiáltottam. Azt mondja nekem az az ember, mit néz, uram, nem látja, amúgy is elázott, az árvíz hozta valamelyik iskolából, még nikkeles a szára, leszedem róla a papírt, jó lesz lampionnak vagy valaminek. Ha itt hagyom, elfutballozzák egy perc alatt a gyermekek.

Persze, persze, mondtam, és mentem tovább.

Csak a világ végétől jó hajításnyira jöttem rá, nem jól mondtam, hogy persze, persze. Mert mégis, sokkal jobb, ha azt a földgömböt egy perc alatt elfutballozzák a gyermekek.

Mert én a világvégét úgy képzelem, hogy el is lehet halasztani. S még kicsiben se jó, ha kapzsi ujjak tapogatják a kontinenseket.

SRÁCOK

Voltak holdvilágos esték a Víz előtt, amikor az emberek kikönyököltek úgy vacsora után az erkélyekre, s nézték, merre milyen fények égnek.

Volt ezekben a csöndes, holdvilágos estékben valami áhítat, olyan, hogy a kikönyöklő emberek elégett cigarettájuk végét röstellték kipöccinteni a semmibe.

Hanem ezekbe az áhítatos, Víz előtti estékbe beletartozott az is, hogy lefekvés előtt mű-foltos nadrágú, kócos fiatalok verődtek össze a neonfények alatt, jó nagyokat röhögtek, s indián-üvöltéssel kergették egymást viccből vagy valamiért a virággruppok körül.

Olyankor a nyugdíjas blokkelnök kiugrott ágyából, s pizsamás karját széttárva, szigorú kérdést intézett a szellőzködő emberek felé, mondván: kik ezek a srácok?

Rendszerint senki sem válaszolt, ezért a blokkelnök sóhajtva sorolta föl megszokott érveit: - Csak az ige tartotta, kérem, hogy le nem tapodták a virágokat, hogy mennyit futkostam értük, hát maguk semmit se szólnak, csak nézik, s szivaroznak, mikor maholnap fejünkre másznak, és nem lesz egy perc nyugodalmunk, hogy ezt is meg kellett érje az ember...

Vannak nyomott hangulatú esték most, a Víz után, mikor az emberek kikönyökölnek az erkélyekre, s nézik, merre mi volt, vajon honnan hozta a víz azt a nagy gerendát, s mért tette éppen oda le, ahol a blokkelnök virágai voltak, s csakugyan, mi lett azokkal a virágokkal, s vajon ha mást ültetnek, virágoznak-e majd ebben az iszapban, s azok a szép, fiatal fák lábra tudnak-e állani még...

Hanem egy ilyen nyomott hangulatú estéhez az is hozzátartozott, hogy egyszer, úgy lefekvés előtt ismét megjelentek a mű-foltos nadrágú, kócos fiatalok, szép csöndben körülvették a földre iszapolt fiatal fákat, talpra állították őket, gyökerüket jól megtaposták, hogy ki ne dőljenek megint, ha jön valami furcsa, eső előtti szél.

Nem tudnám biztosan megmondani, látta-e őket akkor a nyugdíjas blokkelnök, de mi, akik ki szoktunk könyökölni az erkélyekre akkor is, ha csöndünket nem zavarja senki odalent, jól tudjuk, kik ezek a srácok.

ILLETÉKES

Két falu között egy pakulár nekitámaszkodott egy kilométerkőnek, s nézte a tájat.

Volt mit néznie.

Egy lecsapolt tó iszapos fenekén sütkéreztek a békák, borzas madarak csirikoltak a sürgöny-drótokon, az árok martján nedves orrú, törékeny báránykák próbálgatták erejüket s a megélhetést ebben a tavaszi világban.

Tulajdonképpen a pakulár miatt álltam meg, szeretem ezeket a tavaszi, fehér csodákat, s nem is tartom tisztességes dolognak csak úgy elmenni mellettük, rájuk se hederíteni, nem venni észre őket a nagy határban, nem gyönyörködni bennük.

A pakulárnak valami mondanivalója támadt, mert tüzet kért. Onnan tudtam, hogy volt valami mondanivalója, mert egy szivaros pakulár nem indul el hazulról gyufa nélkül, só nélkül, bicska nélkül.

Nem csalódtam.

Azt mondja nekem a pakulár, miután jót szippantott szivarából, hogy nézzem meg a tüzeket abban az oldalon.

Nézem a tüzeket, szép tüzek, égig ér a füst, gondolom magamban, micsoda költői lélek lakozik ebben a pakulárban, megcsodálja a tavaszi tüzeket, a határ tisztító tüzeit, ezt a nagy és szertartásos, örök és szent hadüzenetet a haszontalanság, tövis és bogáncs ellen, hogy szabadon nőhessen a fű, a búza.

Szép tüzek, mondom a pakulárnak, ha nem szól észre sem veszem őket a csudálatos bárányai miatt...

- Szép tüzek - mondja a pakulár -, csak hogy maga nem tudja, mi ég... Tegnap arra jártam, láttam, mit égetnek. Kukoricakórót. Mert unják hazavinni, vagy más a dolguk. Vagy mert igen meredek az oldal.

Így morfondírozott a pakulár, míg körülötte bégettek a szép, fehér bárányok, s a tó fenekén sütkéreztek a békák.

Csak annyit tudtam hozzászólni az egészhez, hogy csakugyan kár elégetni azt a kórót. Nem akartam szidni senkit a pakulár előtt, hiszen ez a pakulár nem illetékes. Ez a pakulár csak abban illetékes, hogy ezek a szép, tavaszi bárányok ne vesszenek el. S csak később gondoltam rá, hogy nagyot tévedtem. Mert tulajdonképpen a kóróügyben éppen ez a pakulár a legilletékesebb. *Ő vette észre*, kár van ezekben a tavaszi tüzekben.

Mert aki észrevesz egy dolgot, abban ő a legilletékesebb.

SZÉNAILLAT

Ahol a kaszások járnak, ott rendszerint nincs lift. Ezért a kaszások nem tudhatják, milyen magasra száll a szénaillat.

Ők csak a madarak magasságát tudják megsaccolni, legfőntebb a repülőgépekét, mert azok olykor elsuhanak a fejük fölött.

Énnekem viszont szerencsém van, mert pontosan lemérhettem, meddig ér föl a frissen kaszált széna illata.

Úgy volt, hogy éppen utaztam az ég felé abban a csudálatos pléh-skatulyában, ahol az eres lábú asszony fáradtan nyomogatta a gombokat. Lehattunk úgy a hetedik emeletnél, amikor sóhajtva mondta:

- Egy urat vittem le az előbb, aki valami nagyon finom cigarettát szívott, frissen kaszált széna illata volt a füstjének, ugye érzi, mert én egészen fölvidultam...

Mondom, hogyan érezném, pont a frissen kaszált széna illatát érzem én is.

Pedig nem éreztem.

S talán ő sem érezte, csak elképzelte, úgy tűnt neki, mert nyár van, szénaillatú a levegő, s az emlékezésünk is. Már akinek vannak szénaillatú emlékei...

Szóval a szénaillat magasra száll. A legfelső emeletig. Mert ott van a lift végállomása. De ha egy pilótának szénaillatú emlékei vannak, akkor a szénaillat olyan magasra száll, mint a repülő. És nincs kizárva, hogy még a Holdra is jutott egy fűvintás belőle. Kicsiny túlzással azt is mondhatnám, fölér az égig.

HOLD

Az ember hazajött a mezőről, s míg főtt a puliszka, végigböngészte az újságot, lám, mit csinálnak a miniszterek, merre, hol tört ki megint valami apró háború. Átugorja a hosszú cikkeket, főként az apróhirdetéseket figyeli, mert már rég kellene néki egy kicsi vízszivattyú. Ha azzal kezdődik az első mondat, hogy megbízható személyt keresünk, vagy jókarban lévő írógép eladó, vagy mély fájdalommal tudatjuk, akkor csak annyit mond az asszonynak, ez sem az... Így olvasta sokáig az újságot, annyit is tudott a felesége a világról, a politikáról, időjárásról, hogy ez sem az, ami az urának kellene. A mai napig. Mert ma este az ember így szólt asszonyához:

- Hallod-é te, mit ír az újság... megvették a Holdat!

- Miféle Holdat?

- Hát ami fent van.

- Amelyik világít?

- Azt.

- Ki vette meg te, s kitől?

- Valami ügyvéd vette meg az államtól, olcsón, még rég.

- Hát a mi tudtunk nélkül hogy lehetett?

- Ki volt téve az újságba, hogy meg akarja venni, s nem volt senkinek kifogása.

- Én azt az újságot nem olvastam, én az én részemem nem adom. Nekem a Hold kell, az este is elvették a villanyt, milyen jól világított a ludaknak, a tyúkoknak, el is ültek szépen. Ki tudja, mit csinál véle az az ügyvéd, ha megvette...

Csak nézte feleségét az ember, fordított egy lapot, s azt mondta halkán, ez sem az...

JÁTÉK

Az iskola felé vezető úton mindig közbejön valami. Például sürgősen föl kell mászni egy kerítésre, bele kell lépni egy pocsolyába, de ha nincs kerítés vagy pocsolya, akkor van - mondjuk - autó, aminek a rugózását azonnal ki kell próbálni, na és ha nem érdekes az autó rugózása, akkor az ablakára föltétlen oda kell kanyarítani a mutató ujjunkkal, hogy Jutka vagy Matild.

Ameddig gyermekek vagyunk.

A gyermekkor arról nevezetes, hogy nyugodtan ebédelni sem tudunk, annyi a rohannivalónk, de a nagy rohanásban ha megpillantunk egy ázott verébfiat, miatta minden egyebet tüstént abbahagyunk.

Ameddig gyermekek vagyunk, legfontosabb dolgunk a játék. Ha van gyermekkorunk.

Akinek volt gyermekora, csak az mondhatja el magáról, hogy neki játék a munka...

FA

Azt hiszem, a lehető legrosszabb haditudósító lenne belőlem, ha alkalomadtán kineveznének.

Elmennék például a harctérre, s nem venném észre a front alakulását, elbíbelődnék egy félre-eső lövészárokban valami eltévedt hangyákkal vagy a kilyukasztott madárfészkekkel, esetleg keresnék szép, zöld mohát, és kibélelném a fészkeket, az eseményeket és a golyókat pedig elengedném a fülem mellett.

Ez persze hiba, nagy hiba lenne részemről, mert hiszen a haditudósítás is éppúgy kell háború esetén, mint a falat kenyér, enélkül a békés olvasó azt sem tudja, hányadán állanak a dolgok.

Viszont nem tehetek róla, hogy a hirtelen események hidegen hagynak, s az élet apróbb ügyeit szeretem észrevenni. Ez már valami velem született hiba.

Most is olyan helyzetben vagyok, hogy öttonnás, megrakott autók dübörögnek el melletttem, valami óriási dolgot művelnek, ami bizonyára nagyon, de nagyon fontos, mert rengeteg ember várja őket, és nagy a zaj, és nagy a mozgás, de engem mégsem érdekel eléggé az az óriási dolog, csak az érdekel, hogy mért nem kerül ki azt a szép, kicsi fát, amikor mennek ezek a nagy autók, mert kikerülhetnék, van hely, az a kicsi fa nem hibás, ha pont az útjukba ültették, szóval mért nem néz rá is egyszer egy sietős dolgú sofőr, szóval ezt én nem tudom megmagyarázni, miféle érzés, amikor áthajtanak rajta az öttonnások, csak azt tudom, hogy szép dolog lenne egy ilyen öttonnástól, ha direkt kikerülné, ha az a sofőr lenézne a földre, lám, mit tapos el, engem egy ilyen szép földrenézés teljesen megnyugtatna.

AJÁNDÉK

Bika hava, Ikrek hava, Rák hava, Oroszlán hava, Szűz hava, Mérleg hava. Kilencvenéves nagyapám még tudta, mikor van Vízöntő hava, Kos hava, én maholnap azt is elfelejtem, hogy van október, van november és van december e földön, mert már hónapok óta csak azt olvasom a kirakatokban, hogy konyhai készítmények hónapja, hogy fehérneműk hónapja, hogy ajándékok hónapja.

Elfelejtem, mert komolyan veszem az új hónapokat, s már elsején, másodikán, rohanok a cukrászdába, a vendéglőbe, s kérem a konyhai készítményeket, a habos pástétomot, tejfölös pitét, női szeszélyt omlós tésztából, eperszeletet, princesszfánkot, ananászpudingot, sokféle piskótát, mandulafelfűjtat, puncstortát, rigójancsit, őzgerincet, csokoládés ruládét, mignonokat, habos fánkot, málnakocsonyát, narancszselét, kókusztejet, buktákat, darázsfészket, lángosokat, kuglófot mindaddig, míg lejár a hónap, s megunnak a pincérek, és azt sem mulasztom el, hogy a fehérneműk hónapjában már az elején beszerezsem a mandzsettás ingeket, pizzamát, alsó dolgokat, zsebkendőt, keményített gallért, mindent, amit kapni lehet, mert például térdszalagot rendszerint nem lehet.

Hanem most, mikor már jól benne vagyok az ajándékok hónapjában, valósággal felőrli idegeimet a kérdés, mivel ajándékozzam meg az emberiséget. Illetve most már nem is örli, mert megvan az ajándék: kitaláltam, hogy vezessük be az őszinteség hónapját, mondjuk a könyvhét vagy a falusi filmhét között, mindegy, mikor, csak olyankor hazudni ne legyen szabad. Most azt mondhatná valaki, hazudni máskor se szabad. Erre én azt mondom, ettem őzgerincet a konyhai készítmények hónapján kívül is. És ha nem tetszik a válaszem, akkor azt mondom, ajándék lónak ne nézd... a hónapját.

BÚN

Farkasok, saskeselyűk között, vadonban, egyedül, gumókkal, gyökerekkel élni nem volna semmi kedvem.

Miután szelídnek születtem.

Azt hiszem, ez nem emberi kényeskedés, így van vele a legtöbb háziállat, miután megszelídítették.

Szívesen eszik cukrot markunkból a csikó, a malacok visítanak örömeikben, ha zörren a moslékos vödör, lábunkhoz heveredik szundítani a macska, a ludak nem tudják, hogy fussanak az asszony után, ha nyílik a kapu, a bárány mezőre kíséri az embert, s nem csatangol messze, kikergethetjük a kutyát, ha megszokott, úgyis visszatér, s a jó tehén odatartja a nyakát, hogy megtapogassuk.

A jó tehén...

Álljunk meg itt egy pillanatra. Mert történt, hogy a jó tehén mindennap kiment a legelőre a csordával, mert hajtották. Nem tudott szólni, hogy nem megy szívesen, nehéz neki az út.

Egy idő után a jó tehén lehajtott fővel ballagott haza, mert hajtották. Nem tudott szólni, hogy nem megy szívesen, fáj neki valami. Aztán egy napon észrevették, hogy privát ügyei vannak a jó tehénnek, otthagyja a csordát, s rohan a bokrok felé. Nem is sejtették, hogy szoptatni megy a jó tehén, ott a borja. Ott szülte meg egyedül, észrevétlen a bokrok között, hol éjjelente farkasok, saskeselyűk járnak.

Én a szelídítést nem szeretem, sem a szelídítőket. Szelídítő őseim bűnét szerettem volna leróni mindég marék zabbal, sörény-simogatással. Hanem ez a mostani vétek azt hiszem, leróhatatlan.

A kezünkhöz szokott jó tehén vajúdását nem látni meg, nem venni észre a szelídítők minden bűnénél ezerszer ostobább.

TÖVIS

A buszban süldő leányka dicsekszi, hogy ő biza meg nem tudná különböztetni a búzát a rozstól.

Mondom, dicsekszi, nem panaszkol, míg nagy port kavarva dörögünk kicsiny faluk között.

Pedig az ő szülei ott élnek valahol, ezekben a kicsiny falvakban, s tán éppen aratnak, hajlandoza a füledt, nagy melegben.

Emlékszem, mikor gyermek voltam, kévéket kötöttem a füledt, nagy melegben, s hogy a tenyerem megtelt tövissel, megkérdeztem az aratóktól, van-e valakinek gombostűje.

Azt felelték, aratni nem kell gombostű, a vásárnapok arra valók, hogy az ember a töviseket kisedje a tenyeréből.

Kicsit rosszul esett nekem akkor a mostoha beszéd, de bizony még rosszabbul esett most ennek az érettségizett-forma, süldő leánykának a dicsekvése.

Mert a töviseket vásárnap csakugyan nyugodtan kisedheti tenyeréből az ember, de nincs az az ünnep, amelyen meg lehetne bocsátani valakinek, hogy nem ismeri a búzát.

PAPSAJT

Elmegy ez a nyár is, a Hargita felől már üzent az esti szél, hogy valahol köszörülnek a jégcsapokat.

De amiképpen a ruhát illik beszegni egy varrással, a friss szántást egy ekenyommal, a járdát egy sor kockakővel, szeretném még egyszer beszegni, körbejárni egy gondolattal ezt az elmenő nyarat, el ne felejtse a mi udvarunkat.

A szakképzett turista csak röhögne rajtam, hogy egy szürke, kis udvarról fecsegek az elmenő nyárnak, mikor ő mindent megjárt immár ezen a széles világon. Röhögne rajtam, és azt mondaná, mit akarok, hiszen nem tudnék néki felmutatni semmit, se egy jókora gombát, se egy fagyöngyöt, se egy merész fölvételt a sziklák csúcsairól, még egy utolsó szál árvalányhaját sem tudnék néki adni.

Igaz, csak hogy a mi udvarunk a legszebb hangulatú táj: papsajt nő rajta, s a bugyuta kicsi récék sietésükben orra esnek. Virágot, szőlőt nevel, eljönnek ide a méhek, a darazsak is, akár a pletykás vénasszonyok vagy a szomszéd gyerekei. Az alma is úgy hull le a fűbe komótosan, nem gurul tovább. Itt szereti. Tavasszal fecskék köröznék fölötte, ősszel csillog az ökörnyál, mint a harmat. Vagy mint a gyémánt. Nekem mindegy a kettő. Van, akinek nem mindegy, de az se baj. Még az ég is jobban látszik innen. S a Hold is.

A nyár ismeri ezt az udvart, nem kell néki különösebben lefesteni. Csak fölemlítem a hangulatát, el ne felejtse.

A szakképzett turistán csak mosolygok ilyenkor, mert csakugyan mit is fényképezne a mi udvarunkon, ha egyszer ide tévedne.

A bugyuta kicsi récéket, amint sietésükben orra esnek, vagy a méheket, vagy azt, hogy nő a papsajt?

REX

Szép szombat este volt, eső utáni, az utcai lámpafények fürödtek még a fényes járdán, s a színházból kiözönlő nép megkönnyebbülve vette tudomásul, hogy azért az élet mégis más; nincs úgy teletűzdelve véletlenekkel, mint a színdarabok.

Például ma már nem valószínű, hogy történik valami különös, az ember nyugodtan hazasétál, fordul a kulcs a zárban, és holnapig semmi.

Ebben az eső utáni, csöndes hangulatban történt mégis ez a véletlen, különös kutyadolog.

Egy autófék nagyot sikoltott, s a földön elterült a gyönyörű farkaskutya.

A tömeg köréje gyűlt, valaki megfogta a nyakán lógó szíjat, és félrehúzta a járdaszélre.

- De hiszen él még! - mondta egy férfi, és tenyerébe vette a kutya fejét. A másik a lábát mozgatta, simogatta, és kutyanevet mondott neki sorba, ami eszébe jutott, hátha magához tér.

A közeli ház ablakai sorra kinyíltak, az emberek kikönyökölve figyelték az eseményt, volt, aki a harmadik emeletről is tanácsokat adott.

Egyszer csak megrázta fejét a kutya, fölállt, és inogva elindult az úton.

A hirtelen támadt csöndben hallani lehetett, amint a túlsó oldalon, egy telefonpózna mögül valaki szólítja a kutyát:

- Rex! Hozzám! Rex!

A gyönyörű farkaskutya elindult a gazdája felé. A tömeg megbolydult: - A gazember! Attól félt, neki kell eltakarítani. Szegény kutya, nem is sejtheti, milyen hitvány gazdája van.

Az eső utáni fény megduplázta a neonfényeket, csupa összhang és szimmetria volt az este.

SZEMÉTKOSÁR

Kezdjük ott, hogy mi minden fordul meg az ember fejében, ha bemegy a bankba.

Egyszer megfordul az, hogy viszonylag kevés a gengszter. Olyan kevés, hogy én még nem is láttam. Pedig pénz van elég, ott számolják a nagy halom százasokat.

Aztán megfordul az, hogy ezt a sok pénzt tulajdonképpen egy szál rendőr őrzi, nem is őrzi, hanem inkább segít a sorra kerülő neveket kiabálni. Csak fél szemmel figyeli az embereket, akiknek annyi dolguk van, hogy a pénzrakásokra rá sem hederítenek.

És megfordul az, hogy a sok aláírás és pecsét miatt sokat kell várni, és ez azt jelenti, hogy itt tulajdonképpen az emberek idejét lopják.

Csak éppen az nem fordul meg az ember fejében, hogy az időn és pénzen kívül egyebet is lophatnak.

Például szemétkosarat.

Mert van egy szemétkosár a rendőr közelében, s az a szemétkosár erős spárgával oda van kötözve a vasasztal lábához.

Mérget vettem volna rá, hogy ez valami vicc lehet, valaki unalomból kötözte oda, nem volt más dolga, de kiderült, nem vicc.

A rendőr maga mondta ugyanis a világ legtermészetesebb hangján, hogy azt a kosarat azért kötözték oda, nehogy ellopják.

Tehát a szemétkosár-gengszterek ellen.

Én erre hirtelen nem is tudtam, mit lehet szólni, csak szégyelltem magam, mert nyilván mindenki gyanús, aki ide belép, mindenkiről feltételezik, hogy ellophatja a szemétkosarat.

Szégyelltem magam, és arra gondoltam, lehet, valaki megmagyarázza nekem, hogy a facsemeték is azért vannak spárgával odakötözve a karókhöz, nehogy ellopják, s nem azért, hogy védjék őket a szél ellen.

Vagy hogy a villámhárítók is azért vannak odaerősítve a tornyokhoz, nehogy ellopják, és nem azért, hogy le ne hulljanak.

Vagy...

De ezek mind rossz példák. Mert akik a facsemetéket a karókhöz kötözték, vagy a villámhárítót a tornyokhoz, azokról rosszat szólni nem tudnék.

Hanem aki a kosarakat a bankasztal lábához kötözte, az szerintem kötöznivaló dolgot cselekedett.

Mert ha a mi gengsztertelen bankjainkban a szemétkosarat meg kell kötözni, akkor az utak mentén a kilométerköveket le kell lakatolni, vasszekrénybe kell zárni a parkok virágait, s láncra kell verni a galambokat.

Még szerencse, hogy e spárgás ember hatáskörébe nem tartozik csak egy üres szemétkosár.

ŐSZ

Nem tudom, mit lehet kezdeni manapság egy ilyen szürke kis szóval: *ősz*.

Ilyen címmel esetleg fogalmazást lehetne írni a negyedik osztályban, de mi már jócskán kinőttünk a negyedik osztályból, úgyhogy a fogalmazást most hagyjuk el.

Ha mondjuk, száz évvel ezelőtt tartanánk az időben, nem kellene sokáig gondolkoznunk, hiszen a legbájosabb szerelmes levelet írhatnók meg e szó hangulatából. Valahogy így:

Tisztelt Honleány, ősz van. A rőt levelek s a rút elmúlás ideje. Szabad-e megtudakolnom ezen avarszagú levelem útján, kitörölte-e emlékezetéből az idő rohanó árja a bűvös természet virányos ölébe tett ama kirándulásaink sorozatát, melyeket egykor a legnagyobb szenvedéllyel oly gyakran ismétlénk...

Bizony, elment ez a száz év is, szerelmes levelünkben nincs mit keresnie az ősznek, ha egyáltalán írunk manapság szerelmes levelet.

Sem az ősz hangulatának nincs mit keresnie, annyira kikopott már.

De nemcsak a levelekből.

Az életünkből is.

Az ősz ma a tárlatok, évadnyitások, vásárok ideje. A szántásé, a betakarításé. A tűzifa beszerzésének ideje. A nagy kisorsolások. Bajnokságok ideje.

Rendben van.

Ágyő, ökörnyal, hamvas szilva, szüreti nóta, töklámpás, hulló levél, haraszt, költöző madarak, hóharmat, csöndes esők hangulata.

Csak az elmúlás hangulatától lesz nehéz búcsút venni.

NO SMOKING!

Ami azt illeti, írhattam volna magyarul is, szóval úgy, hogy dohányozni tilos.

De abban az esetben hazudnék. S miért kezdem hazugsággal, ha kezdek igazsággal is? Azzal az igazsággal, hogy egy benzinkútnál van egy vasoszlop, a vasoszlopon egy tábla, a táblán egy fölírás: *No smoking!*

Nos, a minap láttam, amint a benzinkutas ember e vasoszlopnak támaszkodva egykedvűen szivarozott. Úgy tett, mintha nem tudott volna angolul. Szerintem nincs a világon olyan naiv és dőre ember, aki elhiszi egy benzinkutasról, hogy ennyit sem tud angolul.

Amit eddig leírtam, úgy hangzik, mint egy följelentés. Pedig én nem akarom följelenteni a benzinkutas embert, távol áll tőlem az efféle árulkodás, hiszen mit érnék el azzal, ha följelentném. Legfőntebb elvennék tőle az egyensapkát, amelyen van egy csillogó jelvény: PECO. Különben is, kinek jelenteném föl, mikor nincs kizárva, hogy azt a táblát éppen ő szegezte föl a vasoszlopra, a biztonság érdekében.

Emlékszem, egyszer, cséplés idején a szerű vezetője piros betűkkel íratta föl, hogy a szerűn cigarettázni szigorúan tilos, ő viszont nem zavartatta magát saját törvényének szigorától, nyugodtan pőfékelt a nagy melegben. Úgy tett, mintha rá nem vonatkozna a felszólítás. Pedig hiába tett úgy, mert a cséplő emberek jól tudták, mindenkire vonatkozik.

Vannak törvények, amelyeket tulajdonképpen nem azért hoznak, hogy legyen mit betartani, hanem azért, hogy legyen, aki betartsa őket. Hogy megmaradjunk, ne robbanjunk föl, mint a dinamit, s kenyerünk ne fogyjon el egyik napról a másikra.

Ezek után azt sem bánom, ha némelyek ezt az írást akár följelentésnek is titulálják.

ÉGETŐ

Rengeteg égető kérdés van a világon, ezen nincs mit vitatkozni.

Például csöng a telefon, s fél perc múlva azt halljuk, a drót túlsó végénél van egy égető kérdés. Most már az ilyen égető kérdés vagy elintéződik, vagy nem, sohase lehet azt pontosan tudni.

Csak akkor lehet tudni, ha a tűzoltóknak telefonálnak. Mert ebben az esetben azok a piros autók csakugyan azonnal megdurrannak. Nekik égető kérdés a tűz.

A legtöbb égető kérdés viszont nincs semmilyen kapcsolatban az igazi tűzzel.

Egy esetről tudok, amely kapcsolatban van, s azt el is mondom most: két falu határában tűz ütött ki egy forró, augusztusi délután. Nem jól mondom, mert azt a tüzet rakták. Tanítók rakták, és elnevezték tábortűznek. Fényes nappali tábortűz volt, ha van ilyen tábortűz egyáltalán. Gyermekek állták körül, de úgy, hogy minél távolabb legyenek, mert a nap is tűzött betyárul. Körülállták, vezényszóra énekeltek, és várták, hogy vége legyen a forró és kötelező rendezvénynek, mehessenek fürödni.

Ez a tűz csak a tanítóknak volt égető kérdés, mert benne szerepelt a munkatervükben, s gondolták, még sötétedés előtt teljesítik vállalásukat.

Én úgy tudom, a tábortűz csak sötétben szép, mikor már hűvösödik az este, az ember csak nézi a lángokat, amint játszadoznak, s az arcokat, amint megvillannak a fényben, vagy leheveredik egy pokrócra, s ha van kedve, dudorászik, vagy elnéz a semmibe, vagy a jövőbe, vagy a múltba.

Erről a nappali tüzről csak az a sok égető kérdés jutott eszembe, ami papírokon fontos, telefonokban fontos, az irodákban fontos, de a lélekben elhalasztható, akár a gyermekek öröme ebben a forró lelketlen délutánban.

KAPU

Aki azt a kaput csinálta, ácsnak is jó volt, embernek is. Koporsót apám gyalult neki bogtalan fából, hallgatagon. Csöndes volt maga az ember is.

És a kapu is csöndes volt, amit ő ácsolt.

Soha nem nyikorgott.

Soha nem csattogott.

Tél jött, hó hullt, s a nagy hidegek odafagyasztották a kaput a földhöz. Egy reggel valaki nem tudott bemenni rajta a gazdaságba, hát kiemelte a sarkából. Vissza nem tette, a havat el nem seperte, a jeget föl nem vágta. Úgy hagyta, hátra se nézett.

És egész télen át úgy járt mindenki keresztül rajta. Senki vissza nem tette, a havat el nem seperte, a jeget föl nem vágta. Azt mondják, nem volt erre senkinek megbízatása.

Csak a tavasznak volt.

Amikor bement rajta, a havat elseperte, a jeget fölvágta. Ajtaját visszatenni nem tudta, de kárpótlásul hóvirágot és sok-sok ibolyát vitt annak a sírjára, aki ácsnak is jó volt, embernek is.

PITYPANG

Megy az ember, mondjuk, át egy hegyen, vagy végig egy völgyön, csak megy, és nem történik semmi.

Legalábbis úgy tűnik, hogy nem történik. Pláné, ilyenkor, télen, csak hó hull, legfőntebb megvastagodnak, vattába csavarodnak a telefondrótok, s a fenyők elnehezülnek, vagy mondjuk, fölugrik valahol egy nyúl, nincs abban semmi szenzáció.

Ősszel más.

Bokor zörren és száraz levél, még a szelíd kukoricatábla is tele van sejtelemmel, jön, körénk csavarodik az ökörnyál, belénk kapaszkodik a kormos bojtorján, vagy szemünkbe röppen a pitypang.

Pitypang.

Itt meg is állhatunk egy pillanatra, akárcsak mentünkben valami dombon, ahonnan jó a kilátás. Mondanivalóm szempontjából éppen a pitypang a legjobb kilátási alkalom.

Történt, hogy mentem a téli világban át egy hegyen vagy végig egy völgyön, teljesen mindegy, hó volt mindenfelé és csend, még a múltat is meguntá az idő, amikor a lábadozó hangulatban elröpült mellettem egy pitypang.

A botanikus ember ilyenkor fölkapná a fejét, és följegyezné a noteszébe, hogy a pitypang nevű növény, vagyis a gyermekláncfű, a pimpimparé kitűnően eligazodik a téli viszonyok között is, leszáll valahol a hóra, s tavasz beálltával kikél a magja.

Nem vagyok botanikus ember, de azért én is fölkaptam a fejem a repülő pitypang láttán, és én is följegyeztem valamit a noteszembe. Azt, hogy a lehelet-könnyű, nesztelen életű, szél-sorsú pitypangtól rengeteg az eltanulnivalónk.

Mert e szívós szelídségre nagy szükségünk van ebben a huzatos történelemben.

BLAMA

A kártyázó férfitársaságból valaki szólt a fiának, menne ki az udvarra, s nézné meg, van-e holdvilág, vagy még várjanak egy kicsit a hazamenetellel, ne kelljen vaksötétben bandukolni a kertek alatt.

A házigazda erre azt mondta a gyermeknek, fölösleges kimenni a jó melegből, ott a kalendárium, abban pontosan benne van a Hold állása, ilyenkor ráér az ember kikeresni.

Erre a megjegyzésre fölbolydult mindjárt az asszonynép, egymás szájából vették ki a szót, amely szerint a kalendárium is tévedhet, nem tudhatja éppen olyan pontossággal kimutatni, mikor lesz telehold vagy újság, még volt úgy, hogy tévedtek a könyvek, s az időjárást is ritkán találják el, azért folyamodnak olyan kijelentésekhez, hogy helyenkint havazás, mert nem tudják pontosan kimutatni, főleg azt nem tudják, hogy az a bizonyos helyenkint hol van.

Volt, aki azt mondta, az időjárást nem kell belekeverni a dologba, a Hold ügyei már ismeretesek egészen, percnyi pontossággal benne van a kalendáriumban minden mozdulása, nem azt írják, hogy helyenkint telehold lesz, vagy ilyesmi, szóval ami tudomány, az tudomány, és le a kalappal, mert még azt is tudja a tudomány, hogy mikor lesz hold- vagy napfogyatkozás, még száz évre előre is tudja a tudomány, különben nagy blama lenne a kalendáriumba valótlan-ságot beleírni.

- Blama vagy nem blama - mondta az asszony - szóval csak menjen ki az a gyermek, s nézze meg, mi a helyzet az égen, ami biztos, az biztos.

BOT

Roskadt hó a tetőkön, az ereszek szaporán csöpögtek mindenfelé, s a dombos falu kanyargós utcáin megindult a hólé.

A szánok nyomában patakok folytak valósággal, még a lovak is megnézték, hová lépnek, ember nem járt az úton, csak ha sürgős volt a dolga.

Ezért is tűnt föl nekem az öregember, ki lassan közeledett a hídhöz, hol éppen ácsorogtam.

Először azt hittem, keres valamit a hóban, elveszített pipát, spiccet, patkót, csak amikor közelebb ért, vettem észre, nem keres semmit, fontosabb a dolga pipánál, spiccnél, patkónál, el se veszített semmit, sőt, valamit megtalált inkább, hátralevő élete értelmét találta meg itt, a hómenéses úton: azért jött ki a kapun, hogy botja végével jófelé irányítsa az iramodó hóvét, az árok felé, ne mossza ki az utca köveit, a kerítések sásfáit, menjen a maga útján.

Megérhetett már nyolcvan hómenést az öreg ember, egyetlen szerszáma botjának vége volt talán, amivel tehetett még valamit a világért.

Meg is tett minden tőle telhetőt, húzta a hóban az apró árkokat, talán még szólt is a csörge-dező patakokhoz, hogy jól van, erre, erre.

Nem hallottam ugyan, de biztosan szólt, s az apró patakok is biztosan beszélgettek vele, mert nem lehet azt szó nélkül hagyni, ha egy ember valami jó dologért megteszi a tőle telhetőt.

FIX PONT

Annak a bizonyos tudós férfiúnak, aki valahogy így szólott egyszer: adjatok egy fix pontot, és kimozdítom sarkaiból a földet; esze ágában sem volt a föld elmozdítása. Ezt a példát csupán azért hozta föl, hogy valamiképpen érzékeltesse, mennyire fontos a fix pont, a biztos hely, a bizonyosság.

Nem akarok én most semmiféle tudományos dologba keveredni, csupán az a helyzet, hogy itthon vagyok a falumban, pontosabban a házunk udvarán, este van, süt a hold, és csillagos az ég, és apám is itt áll mellettem, nézi az eget, mint minden este, ha csillagos az ég, és ebben a végtelen nagy csöndességben csak azt érzem, hogy itt vagyok a világmindenségben, a természet tenyerén, ahol az ember kénytelen tűnődéssel foglalkozni. Legalábbis erre kényszerít a világmindenség hangulata ezen a csillagos, csöndes estén. Ha máson nem jár az ember esze, jár az időjárás. Apám a jövő heti jóslatát már meg is fogalmazta, kiolvasta a hold állásából, a csillagok fényességéből. A Göncölszekér rúdjának irányából pedig most akar valami fölöt-tébb fontos eseményt kifundálni.

Mondom, még szerencse, hogy van egy fix pont, mármint a Sarkcsillag, amihez mindent viszonyítani lehet. Azt mondja apám, a Sarkcsillagra csak akkor van szükség, ha nem a saját udvaráról nézi az eget az ember. Sőt, ez a fix pont is gyarló, mert eléje felhő is kerülhet, s ha már egy fix pontot nem mindig lát az ember, akkor az a fix pont is bizonytalan a tájékozódásban. A mi udvarunkon viszont fix pontnak számít a csűr sarka, a kupáscserép, a kémény s a kútágas is. A favágótőkére egyetlen pillantással megállapítható az égbolt minden változása, még a felhők járása is.

Sokféle dolgot mesélt apám az itthoni fix pontokról, azt a bizonyos tudós embert is említette, de az én eszem már másfelé járt, megszökött a tudományos természetből, és átment az emberi természetbe. Fix pontokat keresett ebben az emberi természetben, olyan pontokat, amiken el lehet igazodni akkor is, ha éppen felhős a társadalmi ég. Most pedig azt hiszem, fix pont minden ember, ha ott van a helyén.

SZERINTEM

Ha ősz van, piros és illatos almákkal megrakott ászkok libegnek az emlékek pincéiben, azt is mondhatnám, ökörnyal, hamvas szilvakorszak ez, lassú esők kora, celofán-uralom; nagy eltevések ideje, szalicil-havazás...

Tegyünk el mi is valamit télire ezen az oldalon, egy hangulatot tegyünk el legalább, talán még jó lesz valamire. Egy árva, kis fáról szedtem az eltenni való hangulatot: ott van a kis fa társával együtt egy modern épület előtt, ott van a kiugró cementeresz alatt. Dísznek ültették oda a bejárathoz a két kicsi fenyőt, az ültetők el is felejtették, egyszer megunják a díszelgést ezek a fák, és elkezdenek nőni, gyarapodni a természet törvénye szerint. Az egyik már régen beverte fejét a cement-mennyezetbe, de szerencséje volt, kikerülhette a tetőt, jófelé hajlott véletlenül. A másik most tűnődik éppen, merre is vegye növekedése útját, biztosan azon tűnődik, nem a megálláson, a ház vezetői pedig törik a fejüket, mitévők legyenek, bontsák-e le a tetőt, vagy a fát irányítsák a szabad ég felé. Törik a fejüket bizony, mert mindkét megoldás szégyenletes. A tető lebontása is, a fák meghajlítása is. Mert fenyők e fák, s miféle dísz egy ferde fenyő?

Ebben a képben az eltenni való hangulat nem más, mint egy tanulság: amiképpen a fák természetével számot kell vetni, akképpen az emberek természetével is számolni kell.

Egy igazi fenyő akkor is növekedik, ha dísznek ültették oda, ahová ültették, egy igazi ember akkor is a kiteljesedésért fészkelődik, ha éppenséggel dísztagnak választották.

Persze, vannak törpe fenyők, és vannak törpe emberek...

KILÁTÁS

A gyermeknek - a mindenkori gyermeknek persze - kevés alkalma s módja van arra, hogy még ereje s tehetsége teljében is karon fogva kísérje el anyját valahová, valamely különös helyére a világnak, ahonnan szép a kilátás, ahová az anyák - a mindenkori anyák persze - sohasem juthatnak el valamiért. Mondjuk, a malacok vagy a tyúkok miatt, az örökös házkörűli dolog, az unokák miatt, mindegy, mi miatt, szóval a gyermeknek csak ritkán van ideje, alkalmas pillanata, hogy törlesszen valamit abból, amivel anyjának tartozik - a legnagyobb adósságból.

Kivétel volt talán, amikor azt mondtam anyámnak, na, most indulunk, nagy és fényes városba megyünk nézelődni, csak úgy, gondtalanul, akár a turisták. Széjjelnézni megyünk a világba, oda, ahol még nem járt; a malacokat, a tyúkokat most hagyjuk apámra, kibírják valahogy.

S mentünk is csakugyan a nagyon nagy városba, a fényesbe, annak is a legnevezetesebb helyére, ahonnan legszebb a kilátás.

Amint megálltunk a híres helyen, már ott is termett a hatóság egy idős, megtört asszony személyében, aki nem volt más, mint a parkírozó hely felelőse. Vette a hivatalos táskát, a hivatalos ceruzát, és hivatalos hangon megkérdezte, mennyi ideig szándékozunk ezen a helyen állomásozni, hogy aszerint rója ránk a hivatalos parkolási díjat.

Mondom az asszonynak, egy perc az egész, éppen csak annyi, hogy letekinthessen innen édesanyám, mert még soha nem volt ideje e fényes látnivalóra.

Becsukta táskáját a hivatalos asszony, eltette ceruzáját, s azt mondta a legcivilőbb hangon, uram, ha ön az édesanyjával jött ide és nem a nőjével, mert ide mindenki csak a nőjével jön, akkor felőlem maradhat egy hétig is, fizetés nélkül. Akkor pedig karon fogta anyámat, és elvezette a legjobb kilátóhelyre, hogy lászon anyám minél többet. Anyám pedig elkezdett sírni, sírt anyám, mert az anyák mindig sírnak, sírnak örömükben is.

KALENDÁRIUM

Azt hiszem, a legmegnyugtatóbb könyv - a kalendárium. Apám például ha kinyitja a naptárt, akkor biztosra vehetem, hogy nagyjából rendben van a világ. Vagyis: éppen fő a puliszka, oldalas serceg a lábosban, s az asztalon, mint valami rózsa, kinyílik egy fej káposzta. A pincebéli kádból való. Anyám ilyenkor rendszerint parancsot ad a macska beeresztésére, amit én nyomban véghez is viszek, de ha már kinyitom az ajtót a macskának, egyúttal ki is lépek egy percre a téli estébe, hogy számba vegyem a csillagokat, s megvizsgáljam a magosságos ég állapotát.

Nincs is nyugodalmasabb hangulat annál, mint amikor megállhatok egy percre az udvaron, s látom, helyükön vannak mind a csillagok, apám pedig odabent, míg fő a puliszka, olvasgatja a kalendáriumot.

A kalendáriumban ugyanis benne van, hogy az esztendő minden napján hánykor kél a nap, pontosan mikor lesz telehold, első negyed, utolsó negyed vagy újhold.

Az égi pontosság van benne tulajdonképpen, ami földi nyugalommá alakul mindjárt, ha ezen az égi pontosságon elgondolkozunk. Mert a kalendárium kinyitása olyan, mint amikor fölnézünk az égre, s látjuk, hogy rendben van az ég.

Hanem az ember nyugalma csak akkor igazi, ha a földi pontosságot is megtalálja a kalendáriumban, nemcsak a fentvaló pontosságot. Az ember ugyanis soha nem botlik a csillagokba, inkább a kövekbe botlik, amik itt vannak a földön, a lábunk előtt. Azt persze nem várhatjuk a kalendáriumtól, hogy a botlásra alkalmas kövek állását is pontosan jelezze, csak azt várhatjuk tőle, hogy minden esztendőforduláskor megjelenjen. Mert ameddig a kalendáriumok minden esztendőben pontosan megjelennek, addig nem lesz nagy baj a földi pontossággal, vagyis az ember nyugalomával.

SZERSZÁM

Az is dolog, amikor utolsó útjára készül az ember.

Ki örökké dologban élt, munkának tekinti a végső hagyakozást is.

Ilyenkor el kell rendezni, meg kell fontolni mindent: az életet nem lehet félbe-szerbe hagyni.

Az utolsó simítást, a végérvényest úgy végzi el az ember - reszkető kezekkel.

Talán a szerszám is beleborzong a pillanatba, amikor gazdát cserél. A szerszám is. És itt egy kicsit meg is állhatunk.

Szerszámot hagyni gyermekre, unokára, másra, talán a legnagyobb gond. Mert szent dolog a szerszám. Szerszámot hagyni valakire csak úgy szabad, ha tudjuk, méltó kezekbe kerül. Ha bánni tud véle az örökös.

Gondoljuk meg: szerszám az atomerő, a toll, a könyv is, nemcsak a fűrész és a reszelő.

Egy nemzedék, ha elmegy, gondolja meg, kire hagyja szerszámain.

Valahol mindig utolsó simításokat végez az ember.

Valahol mindig gazdát cserél a szerszám.

És talán beleborzong a pillanatba, amely tulajdonképpen nem más, mint a létünk.

ÜZENET

Egy szimpla falevél lehullása megdöbbentőbb lehet az égháborúnál, ha van fülünk a végképp elröppenő levél suhanásához.

Némely falevél hulltában fönnakad még a fák ágbogán, piciny túlzással azt is mondhatnám, üzenet van e pillanatnyi megállásban, mondani akar még valamit útközben, még mielőtt elszakítaná az őszt célszalagját - az előtte lebegő ökörnyalat.

Ez az üzenet csupán egy libbenés, egy halk mozdulat, egy villanás, de mi tudjuk, az elmenő öregektől tudjuk, mit jelent: hagyakozást. A fának üzen talán, vigyázzon magára, tél jön, meg ne fagyjon, mert tavasz jön majd, új levelek kora, az élet megy tovább, szóval ekképpen is fölfoghatjuk a levelek fönnakadását. Azon most ne adjunk föl, hogy csak akkor áll meg a lehulló levél egy pillanatra, ha ág kerül elébe, ami teljesen véletlen, persze, hogy véletlen, de ha úgy akarjuk, az ág szempontjából is értelmezhetjük a levél marasztalását, hiszen az elmenő öregeket is marasztaljuk, orvost hívunk akkor is, ha teljességgel fölösleges, szép szavakat mondunk, megnyugtatójuk őket, hagyakozásaikat meghallgatjuk. Csak az a lényeges, hogy fölfedezzük a természetben a magunk természetét. Vagy fordítva: a magunk természetében a természet természetét. Nagy erőforrásokra bukkanunk ugyanis e fölfedezéssel, hiszen a természet nemcsak létében, de minden változásában örök. Pusztító ősök, kísértő telek gyötrik, de nincs benne lemondás, csak örökös újrakezdés. Ha pedig efféle gondokkal figyeljük a végképp elröppenő levelek hullását, érdemes olykor az őszi fák alatt meg-megállni.

VÁZLAT

*„Mikor az utcán átment a kedves”
József Attila*

Ha sétálnak a lányok, a legények sokáig bolyonganak.

Amikor egy szép lány végigsétál az utcán, olyankor békeidő van. Virágokkal és galambokkal.

Illatok a levegőben és furcsa villamosság.

Amikor egy szép lány végigsétál az utcán, a kirakatokban ragyogni kezdenek a hamis briliánsok. Finom remegés fut végig a borbélyok réztányérján, s egy percre belesápadnak a jólöltözött gipszleánykák.

A tavaszt biztosra veszik a fák, és koronáikat megigazítják.

Amikor egy szép lány végigsétál az utcán, az ijedős asszonyok széktámláikba kapaszkodnak a buszban, mivelhogy a sofőr nem tud előrenézni.

A verebek viszont akkor a legbátrabbak, amikor egy szép lány végigsétál az utcán; olyankor leszállanak a kerekre metszett fákról, és ott szökdécselnek a lábunk előtt.

Amikor egy szép lány végigsétál az utcán, a bűnös férfiek karonfogják asszonyaikat, szép szavakat mondanak nekik, és hazáig magyaráznak valami rendkívül fontos semmiséget.

Amikor egy szép lány végigsétál az utcán, én elbújdosom régi emlékek tájaira, és azt hiszem, hogy verset is tudnék írni.

MAGÁNY

Az egyedüllét vitatható magány. Persze, ezt elmondhatnám körülményesebben is. Alapozhatnám e kijelentést idézetekre, történelmi pillanatokra, túlozhatnék, hogy érthetőbb legyen. De sajnálom bemaszatolni mondanivalómat mindenféle tapogatózó hasonlattal. Csupán a példa illetékes arra, hogy segítsen ilyenkor, a példa, mely tulajdonképpen nem más, mint az igazság próbája és szentesítője.

Szóval, az egyedüllét vitatható magány. Például nem lehet magányos az égi utazó, ki a legnagyobb egyedüllétet valósította meg, hiszen jól tudja, sokan féltik idelent, s nemcsak a nagy üresség veszi körül, hanem a nagy érdeklődés is. Viszont bárki magányos lehet egy báli társaságban, egy sokadalomban is, ha jelenléte senkit sem érdekel, ha még csöndes távozását sem veszi észre senki. Sőt, ilyen helyzetekben lehet az ember a legkeserűbb magányosságban, mely maga a fölöslegesség.

A téli ólmos szürkességben például meg sem látszik az emberen egy fél napi bánat, elmosódik a csüggeteg környezetben. Tavasszal viszont szinte elviselhetetlen, de virágillat lengi be a lemondás magányos perceit.

CÉDULA

Gyönyörű gesztus, ha a sétatéri padok mázolója festés után otthagy egy cédulát a padon: Frissen festve.

Ez a felszólítás nem csupán azért érdemli meg a figyelmünket, mert ruházatunkra vigyáz, hanem inkább azért, mert költői hangulata van.

Ha jól megfigyeljük, kevés utcai, parki fölhívásnak van költői hangulata. Ne szemetelj! A kaput tessék becsukni! Ne lépj a fűre!

Az ilyen természetű föliratoknak inkább törvényszéki hangulata van, legtöbbjük felkiáltó jelt visel. Ezek gorombán reánk mordulnak, ahelyett, hogy szívünkhöz szólanának.

De: Frissen festve. Valami csudálatos tisztaság van e szelíd figyelmeztetésben, azt is mondhatnám, tavaszillat.

Égre is írhatná valami játékos madár: frissen festve az ég, emberek, tavasz van...

Lelkünkre is írhatná valami simogató tekintet: frissen festve a lelkünk, ne telepedjen rá semmi unalom...

Frissen mosott ruhák illatát lebbentik ezek a szavak.

És ezen túl: padokba vésett, szomorú szerelmek; nyilak, szívek, veszekedések simulnak el, mert frissen festve újramezhető minden.

FELEJTÉS

Sok minden megtörtént már: vége van a számozott háborúknak, az Eiffel-torony egyelőre megállta a helyét, a pisai megőrizte ferdeségét, a spanyolviasz rég fel van találva, a forradalmakat tudomásul vettük rég, kitaláltuk a hernyótalpat, a lóerőt, a villanyborotvát, konzervnyitót, szól a rádió, le tudjuk egymást fényképezni, néhányszor már elhalasztottuk a világ-végét, egészséges életmódot tudunk kezdeni, ha nagyon akarjuk, tisztelni tudjuk egymás gyöngeségét, hogy tovább ne is soroljam.

Nincs kizárva, hogy olyan dolgok is megtörténtek már a világban, amiket ezután fogunk fölfedezni, s olyanok is történnek majd, amiket rég fölfedeztünk, csak közben elfelejtettünk.

Csupa fölfedezés és csupa elfelejtés az emberiség sorsa. Fölfedezni éppoly megszokott dolog, mint elfelejteni. Olykor épp a felejtés a legbiztosabb alapja a fölfedezésnek.

Érdekes, hogy a nagy felejtőket nem szokás följegyezni, amiképpen a nagy fölfedezőket szokás. Pedig sokszor megérdemelnék.

A világnak rengeteg fontos és sürgős elfelejteni valója van, ha azt akarja, hogy élete vidámabb legyen.

A jókedvünket, a könnyed közérzetünket alapozhatjuk meg minden igazi, kiadós felejtéssel.

Meglehet, ez is egy olyan fölfedezés, amit már rég elfelejtettünk...

TELEFON

Megdöbbentő az a hangulat, amely a telefonáló embert körülveszi: aki fölveszi a kagylót, máris független, önálló, megzavarhatatlan, szent és sérthetetlen. Még akkor is, ha csak annyi a mondanivalója, hogy köszöni, jól van.

Keresek valakit, sürgősen beszélnem kell vele, mert beteg a gyermekem, ég a házam, indul a vonat, a repülő, mindjárt lekésem, elszalasztom a boldogságom, hiába, nem szólhatok hozzá, mert éppen telefonál. Mert éppen cseveg valakivel, éppen egy semmi történetet mesél komótosan, éppen azt állapítja meg nagy fontossággal, hogy szép az időjárás. Szóval beszélgetnek. Pont akkor, amikor beteg a gyermekem, amikor ég a házam, amikor indul a vonat, a repülő, amikor éppen lekésem, elszalasztom a boldogságom.

Micsoda ördögi szokás, micsoda igazságtalanság, hogy egy dróti beszélgetés fontosabb mindennél, hogy az a hitvány telefon kiemelhet bárkit közülünk, lefoglalhat, elvarázsolhat, igazolhatja hiányát.

Csak csöng a telefon, s máris hiányzik valaki, mert nem lehet véle szót váltani, elköltözik körülünk a fontosság távoli, elérhetetlen szigetére, ahonnan csak hosszú percek múltán térhet vissza, ha ugyan visszatér egészen, nem szól közbe egy másik csöngetés.

A technika bosszúja talán a telefon, így büntet minket, mert úgy látszik, nem tetszik neki, hogy feltaláltuk.

SAKK

Nincs abban semmi túlzás, ha egy szenvedélyes sakkozó játék közben így szól: uram, ez festői táj...

Máris sejthetjük, nem a fehér-fekete kockákról van szó, sem pedig a szépen faragott figurákról. A kialakult erőviszonyok, a kiharcolt lehetőségek, a kigondolt, megteremtett feszültségek, a logika bonyodalmai, a félig elhárított veszély hozta létre a sakk-táblán azt a bizonyos festői tájat. Vagyis a látnivaló nem más, mint maga a gondolkodás, a képzelet győzelme. Ezért a látnivalóért, ezért a gyönyörűségért valamiképpen megszenvedett a sakkozó: igénybe vette agysejtjeit, figyelmét, tervezett, tévedett, kijavított, védekezett és támadott, volt kezdeményező és megfutamított, reménykedett és csalatkozott, majd újrakezdett mindent. Így alakult ki, ennyi fáradozás után az az „állás”, az a sakkbéli festői táj, amit nehéz szó nélkül hagyni.

Sokféle festői táj van a világon a Niagarától a gyergyói tisztásokig. De azt a festői tájat a legnehezebb szó nélkül hagyni, amelyhez küzdelmeinkkel kapcsolódunk. Ahol örökké reménykedünk, ahol sokszor csalatkozunk, de ahol újrakezdünk mindent. Ahol van erőnk újrakezdeni mindent. Ahol születtünk.

NYÁR

Nem egészséges dolog, ha az ember lustaság vagy valami más ok miatt nyaralatlanul hagyja az esztendőket. Emlékszem, egyszer idejében - mondhatnám: jó előre - nekifogtam a nyár eltöltésének, mégpedig olyanformán, hogy a legelső meleg napon már kivettem magam a tervszerű sütikézésnek. Persze, a nagy nyaralási szándék első heverőmozdulatával felsültem: a barnulás oly könnyűnek, annyira gondtalannak látszott, hogy szinte szégyellni valót fedeztem föl benne, és szégyenkeztem is csakugyan a semmittevés erkölcsi nyomása alatt, mindaddig, amíg reá nem jöttem, mi az én igazi kötelességem a nyaralás időszakában. Ezt az igazi kötelességet épp akkor fedeztem föl, amikor átfordultam egyik oldalamról a másikra. Ez az átfordulás ugyanis nem ment könnyen: le kellett porolnom a heverődeszka többi részét, azt, ahová fordulnom kellett. Szerszám hiányában ez a porolás valóságos dolognak látszott - foglalatosságnak, kötelességteljesítésnek, munkának tehát, ami máris följogosított arra, hogy ha kedvem tartja, pirulás nélkül átfordulhatok a másik oldalamra. Azért mondom, hogy pirulás nélkül, mert a piciny munka utáni jókedvemben még játszadoztam is a szavakkal, olyanokat mondtam a nyárillatú deszkán, hogy még bámulni, sütikézni is jobb pirulás nélkül, vagyis szégyenkezés nélkül, mint alaptalanul és igazságtalanul.

Nem tudhatom, más hogy van napozás közben, vagyis hányféleképpen szokott pirulni, lebar-nulni, csak annyit sejtek, hogy még a heverődeszka lepallása sem jogosít fel senkit a nyár terv-szerű eltöltésére. Ezt pedig a magam tapasztalatából mondom, pontosabban abból, hogy rövid ideig forgolódtam azon a bizonyos deszkán. Valami dolog után néztem mindjárt, s közben az járt az eszemben, nem egészséges dolog, ha lustaság vagy valami más ok miatt az ember nem érdemli meg a szép nyári napsütést...

VASÁRNAP

Ilyenkor, langyos szellők idején, amikor az illegális hóvirágok ezrei bújtak ki a napvilágra, s lepték el törvényesen a mezőket, városok piacait, a tereket, ugyannyira, hogy még kalapunkra is jutott belőlük, az ember nem cipelheti tovább a tél hűvösségét, nem lehet annyira érzéketlen, annyira durva, bárdolatlan, dőre és köszívű, mondhatnám úgy is, ordinaré, hogy szívében legalább egy parányi, törékeny kis szerelem ne gyúlna, legalább egy fuvintásnyi szalmaláng-szerelem, legalább akkora, mely elegendő egy könnyű, önfeledt sétára valamely matiné-illatú vasárnap délelőtt, az emberek között, a járókelők, sétálók között, a korzón, a parkban vagy az elmenő vizek partján. Szóval az ember nem lehet örökké annyira önmaga hatása alatt, hogy legalább ilyenkor ne tudna úgy viselkedni, mint más.

Elmenni például egy mecsre, mint más, beülni a moziba, mint más, elnézni hosszan az utca plakátjait, mint más. Vagy megállni gondtalanul egy téren, a szökőkút közelében, mint más - és nézni a járókelőket, gyermekek játékait, kutyák hancúrozását, galambok etetését, mint más. Vagy kiruccanni az állatkertbe, mint más. Vagy megnézni az ócskapiac bazárjait, szétnézni, lehet-e ott kapni mondjuk makk-ászt. Mint más. Teniszezni, mint más. Vagy vinni valami ünnepi virágot az asszonyunknak, míg megfő az ebéd, mint más. Mondom, ilyenkor, a barkák korszakában jó, ha megpuhul az emberi lélek, jó, ha legalább egy árnyalattal érzékenyebbek vagyunk. Érzékenyebbek, mint más, figyelmesebbek, gyöngédebbek, mint sokan mások, megértőbbek, mint annyian mások, szelídebbek, mint más. Valahogy éreztetünk kell ilyenkor a világgal, hogy megsuhintott a tavasz hangulata, jobban megsuhintott, mint mást. Mert mi nem olyanok vagyunk, mint más. Mert az ember ilyenkor - a langyos szellők idején - épp olyan, mint ez a síró-mosolygó évszak: örökké más.

LEVÉL

Az igazi levelet párás konyhában írják, asztalsarkon, rövidre rágott tintaceruzával, estefelé vagy éjfél felé.

Az igazi levélből nem hiányzik a távolság hangulata, a sürgős üzenet magunkról, helyzetünkről, az a belső hír, ami két emberre tartozik.

Az igazi levélből nem hiányzik az időjárás: épp hull a hó, vagy esik az eső az igazi levélben, esetleg fúj a szél, vagy kivirágoznak az almafák.

A természet működéseit nem lehet kifejezni az igazi levélből, mert minden ténykedésünk összefügg vele.

Az igazi levél egyben emlékeztető is valami elmúlt időre, megtörtént eseményre. Az igazi levél figyelmeztetés is valami beláthatatlan jövőre.

Az igazi levél nemcsak a címzettet hatja meg, hanem íróját is, akár a tiszta lelkű primást saját hegedűjének hangja.

Az igazi levél híradás: lám, a hírmondók is elcsuklanak beszédükben, ha nagyon fontos az üzenet.

Az igazi levél ott kezdődik, anyánk levelénél - a reszketeg betűknél, a kihagyott gondolatmenetnél, a bizonytalanságnál: „Értsd jól, fiam, tudhatod, mit akarok mondani...”

Az igazi levelet jól leragasztják, mivelhogy a legfontosabb magánhíreket nem lehet rábízni könnyed nyálazásra.

Minden igazi levelet - jól leragasztottat - tulajdonképpen hangosan kellene felolvasni a világnak.

Mert nem lehet boldog az az ember, aki nem irt még igazi levelet.

LAP

Még az a néhány perces tétovázás is fontos az ember életében, mikor megállunk egy pillanatra a trafikban, s a színes képeslapok között keresgélünk. Mert ugye, nem vásárolhatunk csak úgy, vaktában, találomra, hiszen a képeslapot másnak küldjük. Azt a valakit meg kell tisztelni mindenképpen, ha már képeslap küldésére vállalkozunk. Mégpedig figyelmességgel. Van, aki úgy figyelmes, hogy sportoló barátjának küld egy stadionképet, alpinista ismerősének egy havas hegycsúcsot. Nem folytatom, érthető. Hogy ez figyelmesség, bizonyos. De nem több annál. A trafikbéli tétovázásnak sokkal több értelme van, ha nemcsak figyelmes az ember. Ha a képeslappal elárulunk valamit magunkból. Vagy ha megerősítjük, fenntartjuk valamely véleményünket. Egyszóval segítünk a címzettnek eligazodni rajtunk. Ez az! Segítenünk kell másoknak abban is, hogy rajtunk eligazodjanak.

Mondjuk, most elküldök egy képeslapot. Falut ábrázol a kép. Ezzel kifejeztem: szeretni kell a falut. A képen hegyek, erdők: szeretni kell a természetet, a földet, ahol születtünk. Ipari táj a képeslapon: becsüljük meg, amit építettünk. A képen várrom vagy szobor: ne felejtsük a történelmet. A képen virág: azt üzenem, légy gyöngéd, emberséges. Ahány képeslap, annyi üzenet. Ez már több, mint figyelmesség. Ezért már érdemes néhány percre a trafikban tétovázni...

MEGBÍZATÁS

Mert elmaradnak egyszer a színesceruzák, s az ifjú ember jövőt kezd „szerelni” mindjárt, belátható jövőt, melyben fölismerheti önmagát. Persze, egyelőre apjának mozdulatait ismeri föl a hajnali mosakodásnál. Még a kalapot is úgy viseli, mint az apja. S elindulván ketten egy hétköznapi reggelén, azonos járással indulnak el, azonos testtartással ülnek a bakon, ha szekérrel mennek erdőre, malomba vagy a mezők felé.

Aztán eljön az a nap, amikor így szól az „öreg”: - Tartsd a gyeplőt, fiam, vedd a korbácsot is...

Az első megbízatást nem lehet elfelejteni. Ilyenkor próbálja meg az ember az első magabiztos előrenézést. Ilyenkor járja át röpködő gondolatait az első bizonyosság: a felelősség. Még egy kis nyugalmat is magára erőltet ilyenkor, valami könnyedséget, hogy izgalmát ne árulja el.

Azt hiszem, csakis ilyen élmények után jöhet el az a nap, amikor az ifjú ember azt veszi észre: a hajnali mosakodásnál más mozdulatai vannak; saját mozdulatai. A kalapot pedig úgy viseli, ahogy csak neki áll jól...

ÖREGEK

Mikor már mindent megbeszéltek, a szép öregek még álldogálnak egy kicsit a vasárnapi hangulatban: az ő korukban az emlékezés is dolog. S a búcsúzás is. Hogy el kell köszönni a mai naptól. Egy hétre legalább. Akkor majd újra simára borotválkoznak, kísétálnak a falu közepére, rágyújtanak egy cigarettára, s folytatják valahol az abbamaradt történeteket.

Csupán egy szó kell, egy hasonlat, egy földidézés a végtelen párbeszédhez. Van miről beszélni: ott vannak például a felgyült esztendőik, amikor sört ittak, kártyáztak, hibákat javítottak ki, falakat, barázdákat húztak a szakma törvénye szerint. Ott vannak a világháborúk, a nagy változások, hogy az időjárásról ne is beszéljünk. Az unokákat nem lehet kihagyni. Sem a lovakat, sem a szerszámokat.

Amikor visszasüt a nap, úgy estefelé, a mindenkori vasárnapok hangulatában a szép öregek még rágyújtanak egy cigarettára.

Amikor már mindent megbeszéltek, jólesik, ha arcukra süt a bágyadt, délutáni nap; jólesik, ha megbeszélhetik: mikor találkoznak legközelebb, hogy megbeszéljék újra meg újra, amit már százszor megbeszéltek...

HAJLADOZÁS

Egyszer nagyapám kiválasztott magának egy fényes vasárnapot a tavaszból, és végigjárta az unokákat. Amikor a kapunkon belépett, már láttam, hogy elszámolni valója van az öregnek, mert rágyújtott előbb, csak azután lépegetett beljebb. Kértem: - Miféle vesszők vannak a hóna alatt, apó? - Ásót hozz, fiam, s állj ide, mellém - mondta nagy fontossággal. Úgy látszik, rég kinézte magának udvarunk egyik sarkát a faültetésre, széjjel sem nézett, csak ásni kezdett, reszkető kezekkel. Mondom: - Nem kijednek való már a hajladozás - mire olyanformán válaszolt, hogy a tavaszi hajladozás az ember legszebb kötelessége.

Ezt a kötelességet akkor nem fogtam föl teljességgel, csak azt, hogy a saját emlékét akarja udvarunk sarkába beásni, mivelhogy sok tavaszra nem lehet reménye.

Nagy szertartás volt az a reszketeg faültetés, el is húzódott sokáig, mert minden ásónyi földhöz mellékelte egy szusszanásnyi filozófiát. A természetről s az ember természetéről beszélt, s talán az élet értelméről is hullatott el akkor néhány mondatot...

TORNÁC

A szép öregasszonyok jutnak eszembe olykor, akik apró unokákat várván, a tornácra kiállnak. A tornácra, igen, ahonnan jó a kilátás; ahonnan utakra, kertre, udvarra látni, s vigyázni lehet az időjárást.

A szép öregasszonyok jutnak eszembe, akik tornácról irányítják az udvarnyi baromfinépet, akik szigorú szavakkal teremtik meg a békességet a harcias kakasok, pörlekedő kotlók, sziszegő ludak között.

A szép öregasszonyok cénára fűzik a pirospaprikát, és száradni odaakasztják a tornácra, hadd süsse a nap, és fújja a szél. A tornácra terítik persze a frissen mosott ruhát s a frissen szedett paszulyt is. Kánikulában a száradó paszuly pattogása jelzi, hogy van asszony a háznál.

A szép öregasszonyok minden mozdulatát lesik a barátságföltő macskák: kiállnak ők is a tornác fájára, nehogy ne legyen tudomásuk a napi eseményekről.

A szép öregasszonyok körül fecskék röpködnek olykor, jelezvén, hogy fiókáik jó egészségben vannak. Útjukba ejtik nyilván a tornácot is, hogy részük legyen az örökös légyüldözésben.

A szép öregasszonyok jutnak eszembe olykor - anyák, nagyanyák -, akik tornácon állnak almaszagú nyári délutánokon, s örülni tudnak az egyetlen kiváltságnak: hogy messzire látnak az időben...

SZÉPEK

Csak behunyom a szemem, csak éppen behunyom, s már ezer évekre visszamenőleg látom a Nőt, a nőt s a harcot, hogy szép legyen, egy pillanat, s jön a százféle, ezerféle divat, jön, s továbbtűnik, forog a lemez, pereg a film, pereg a szoknya, lebben a sál, főkötők hullanak, kontyok bomlanak, villan a táska, a lánc, zörren a karperec, kapcsok és csatok csukódnak, nyílnak, hullámot vet a prém, suhognak selymek, kendők, színek és formák kavarnak, madarak, gyíkok színei, karcsúk és molettek próbálnak ruhát, övet, mosolyt, kalapot, ékszert, mindenütt gombok, korszetek, piquék, parfümök, kenőcsök, minták, virágok, pettyek, receptek, tanácsok, végy sárga nárciszt, végy harminc tojást, ötven citromot, párolj gyöngyvirágot, végy borkőolajat tetszés szerint, hat uncia síkport (Federweiss), főzd meg a keszeg csontját, törj össze mozsárban fehér korallt, tartsd egy éjszakán át kerti csiga levében, tégy hozzá fehér mézet, habard kenőccsé, lefekvés előtt kend be vele arcod és tested, csudát fogsz megélni, nem ismeresz magadra, hát még ha gyíkhulladékot is kapnál, nézz körül a pincékben, falakon, temetőben, ez még a legráncosabb vénasszony bőrét is kisimítja, úgy nevezik, szépek kincse. Szépek kincse, szépek kincse, szé... elakadt a lemez.

HEGEDŰ

Lebontottak egy százéves házat. A ház gerendájából hegedűt készített egy mester. Azt mondják, a hegedű hangja csudálatos...

A hegedűkészítő átlagos szakember fölteszi pápaszemét, és megvizsgálja a fenyőfát, rezonánc-e, vagy nem rezonánc. Legfőntebb a szárazsága érdekli még, aztán elkészül a hegedű. Szép hegedű, jó hegedű, átlagos hegedű.

Tele van a világ átlagos hegedűvel, átlagos muzsikával, átlagos temetéssel, átlagos mulatással.

A hegedűkészítő költő-ember jól ismeri a csudálatos-hangú-hegedű titkát: a hegedű titka - a gerenda titka. Amit a gerenda „hallott” száz év alatt, az a belőle készített hegedűben benne van: poharak koccanása házavatáskor, gyermekek éjféli fölsírása, kilincsek zörrenése, ajtók nyikorgása, fővő puliszka rotyogása, mosogatáskor a kések koccanása, gyufa sercenése, lámpaoltás fúvintása, kukoricafejtés pötyögése, jégcsapok csöpögése, csatornák locsogása, padló nyikkanása, kályha duruzsolása. Vagyis: az Élet.

AUTÓBUSZ

Jól tennék a lélek szakemberei, ha időnkint kíváncsiak lennének arra is, hogy például az autóbuszok jegykezelő kisasszonyai miképpen vélekednek az emberi természetről. Énnekem alkalmam volt egy ilyen kisasszony káromkodásos vélekedését végighallgatnom, s mert úgy gondolom, az úgy nem csupán egy autóbusznyi társadalomra tartozik, közkinccsé teszem.

A kisasszony nézetein semmit nem változtatok, csupán az érdekesebb szavakat mellőzöm. - Látják, kérem, milyen az ember?... Amíg a hátsó ajtónál sorba kellett állani, úgy igyekezett mindenki, úgy kereste a helyét, különösen ilyenkor, esőben nagy a törtetés, amikor az ember nyakába hull a víz, de ha már feljutott valaki az autó belsejébe, nyugodtan elidőzik a pénztár előtt, már nem megy előbbre, csak ha megszólítom, már nem érdekes számára, hogy sokan még ott állnak az esőben, már el is felejtette, hogy helyet kellene adni másoknak is, már nyugodt, és sorsával roppant elégedett...

Hallgattam e hétköznapi, valódi filozófiát, s egy barátom jutott eszembe, aki naponta meg akarta váltani a világot, s elpanaszolta, szívesen meg is váltaná, ha módja lenne rá, ha csak egy kicsiny szék jutna néki, egy parányi hatalom, valami ügyintézés, valami megbízatás, valami felelősség.

Nos, eljött az a nap, amikor módjában állt az ügyintézés, megbízatást kapott, hozzá széket és felelősséget.

És úgy viselkedett azután, akár a buszbéli utas; elidőzött a székben, naponta elnézett a semmi-be, ha kereste valaki, letagadta jelenlétét. Lassan elfelejtette megbízatását s a megváltást is. Annyira elfelejtette, hogy „felülről” kellett rászólni, akár a jegykezelő kisasszonynak az autóbusz utasaira: tegyen már valamit, mások is vannak a világon...

LUDAK

Itt vannak ezek a csendes, nyári esték, amikor a ludak megtérnek csapatostul. Gágogva jönnek, pihegve-sziszegve, nagy port kavarva a falusi úton, s ha nincs, aki kaput nyisson, szárnyukba rejtik a csőrüket, úgy váraкоznak. Ha lúd, legyen kövér, hát megmondom: a repülő ludakat szeretem. Mert bizony az a legszebb, amikor alkonyattájt nehézkes röptellessel érkeznek a ludak, s szárnyukkal hosszasan „fékeznek” a kapu előtt. Az a legszebb: a ludak viharos érkezése.

A hazatérés sürgőssége jutott eszembe mindég, ha repülő ludakat láttam valahol. Az a jó, röptelni haza, akárhonnán, ha ott az ideje. A sürgős hazatérés az ember egyik legfőbb igyekezete. Sokan megírták ezt már; megírták lúdtollal is, Tinódi Lantos Sebestyén óta s azelőtt. Mert lúdbőrözik az ember háta, ha csak arra gondol, hogy nem térhetne haza. Oda, ahol lúdtollból készített párnára hajthatjuk fejünket. Ahol úgy alkonyattájt megjönnek a frissen-fürdött ludak csapatostul; jönnek gágogva, pihegve-sziszegve, nagy port kavarva, röptelven jönnek...

TAXI

Csudálatos hivatala van a taxisofőrnek: veszi az autó kulcsát, s beül a bőrfotelbe. Ha kedve tartja, bekapcsolja a rádiót, meghallgatja az időjárást, lám, lesz-e eső, vagy nem lesz. Csak a kíváncsiság kedvéért hallgatja meg, mert neki teljesen mindegy, hogy lesz-e eső: az ő szénáját nem áztatja el. Sőt, ha esik, neki még jobb. Frissebb a levegő, több a vendég, s különben is jó dolog hallgatni, amint a pléhtetőn dobol a zápor. Különösen az éjszakai esők szépek. Tükör az út, játékosan villannak benne a reklámok fényei.

A taxisofőr keze ügyében van a hamutartó, rágyújt az automata üszökkal, ha úgy tartja jónak - ha nem, hát nézi a járókelőket, vagy újságot olvas.

A taxisofőr ablakai a világra nyílnak. Ezt a hivatalt megunni nem lehet, csak örökké fölfedezni.

A taxisofőr akkor is dolgozik, ha nincs semmi dolga. Ő az, aki mindent tud, ami egy városban történik. Különféle vendégei vannak. Hallgatók és böbeszédűek. Mérnökök, papok, huligánok, kereskedők - neki mindegy. Előtte mindenki csak utas. Csak ember. Ő úgy mondja: kliens. Nála nem jöhet számításba semmiféle rokoni összeköttetés vagy rang. Ő csak azt kérdi: hová megyünk? Persze, mi pontosan megmondjuk - eláruljuk -, hogy hová megyünk. Sőt, ha olyan a kedvünk, azt is eláruljuk, hogy honnan jövünk...

CSOMA

Negyven éve él itt, a Madarasi Hargita tetején, de nem lett belőle remete. Sem magányos különc. Még csak vadászni sem tanult meg. Piciny kunyhójában nincsenek kitömött madarak. Szarvasagancssal, különleges gyökerekkel, fagyönggyel nem díszíti otthonát. Küszöbe előtt elsétálnak az őzek, medvebocok hancúroznak, de néki nem jut eszébe, hogy kaptányt vessen, hogy fejbe lehetne őket kólintani egy bottal. Csak gyönyörködik bennük, és megtelik a szíve örömmel, ha látja: nem félnek tőle az erdei vadak.

És akkor is megtelik a szíve örömmel, amikor barátok jönnek látogatóba, s hoznak egy-egy szép könyvet, amit még nem látott. Olyankor finom gulyást főz, és későig elbeszélgetnek a pislákoló lámpa mellett. Az ő egyszerű érckályhájának plattenén sülnék a legízletesebb gombák.

Ha eljő az este, és nagyhavú tél van, egy ilyen gombasütésnél is többet ér az a hangulat, mikor a kályha repedésein átsüt a röpdöső fény, és megvilágítja az emberi arcokat. Csak hallgat ilyenkor Csoma Pista, csak hallgat, nincsenek néki különös történetei. Legfőntebb egy-egy találó megjegyzést fűz a helyzetekhez és hangulatokhoz. Az ő megjegyzéseiben nincs soha ironia, és nincs semmi fölényeskedés.

Csupa hallani-jó szavai vannak Csoma Pistának. Egyebe nincs is talán.

Sokat töprengtem: miért él itt annyi sok esztendeje Csoma Pista? Töprengtem, mert kérdésekkel bántani nem akartam. Csak sejtem az okát. Azért él itt, hogy ebben a nagy csöndességben, ebben a félreeső világban is legyen valaki, akihez folyamodni lehet. Menedéknek költözött ide, oltalomnak. Hogy itt is legyen valaki.

SZÁMTAN

Akinek nem fő foglalkozása a számokkal való bíbelődés, könnyebben megért most engem. És talán nemcsak engem. Mert ugye, más is van úgy, jól hallja, hogy ketyeg az óra, de nem figyel oda. Ha oda is figyel, csak arra kíváncsi, vajon a pontos időt mutatja-e, mert számára az a fontosabb, a pontos idő. Arra nem gondol, hogy az óra ketyegése nem más, mint az idő múlása. Ahány ketyegés, annyi elmúlt idő. Piciny idő, persze, egy ketyegés, de ha csak épp ilyen picit gondolkodik az ember, reá kell jönnie, hogy ezekből a piciny időkből lesznek a percek, az órák, a napok, az évek, amiképpen a közismert nóta ezt már gyönyörűen megmagyarázta.

Az ember hajlamos arra, hogy csak gyönyörködik a naplementében, s eszébe sem jut, hogy eltelt egy nap. Arra is hajlamos, hogy szép, őszi sétára menjen az erdők közelébe, még hulló levelekről szóló versek is jutnak eszébe, de az ritkán, hogy ismét eltelt egy nyár.

Hanem az esztendő végén egyre többször jut eszünkbe a számtan. Még ennyi nap, még ennyi és ennyi óra... Amint a szilveszter közeleg, vagyis az a bizonyos éjfél, csak azt vesszük észre, hogy körülöttünk mindenki számol, s úgy rendezi, úgy osztja be az idejét, hogy egy pillanatra sem felejt el, mennyi idő van még az esztendőből. Megannyi tudósai leszünk hirtelen az idő mérésének és számontartásának. Mintha nem lett volna módunk az esztendő folyamán az idő számolására.

Be kell hogy valljam, én nemcsak számolom, hanem fájlalom is az esztendő utolsó perceit, mintha nem tudnám az év folyamán szépen beosztani a múlt idő fölötti búsulni valómat. És nem is tudom, csakugyan; azért nem tudom, mert nem jut eszembe az idő számbavétele és beosztása. Mert milyent az ember: csak akkor jut eszébe a számtan, amikor már fogy a számolni valója...

KOPÁS

Kevesen sejtették, hogy például a kopás, a vásás is nagybecsű érték lesz valamikor.

Bútorgyári ember meséli nagy csudálkozással, hogy szemfüles kereskedők manapság jó pénzért vásott bútorokat rendelnek. Direkt megfizetik a kopást: megrendeléskor kikötik, száz vagy kétszáz esztendei könyöklésnek kell látszania az asztaltetőn.

Az a bizonyos bútorgyári ember csak csudálkozik, míg kifaragja, kireszeli, elfogadhatóvá varázsolja a vásást, amíg hihetővé teszi a száz vagy kétszáz esztendei könyöklést.

Mármost ne sajnáljuk az időt, könyökljünk mi is egy keveset, amíg megfejtjük a furcsa jelenség titkát: kinek van szüksége ezekre a vásott kinézésű bútorokra? Azoknak, akiknek nincs vásott bútoruk, akiknek őseiről ezúton nem bizonyítható, hogy íróasztaluk fölött könyököltek volna; akik nem tudják másképp elhitetni a fölületes látogatóval, hogy gondolkodó, töprengő családból származnak. Azért veszik ezeket a hirtelen-vászlalt bútorokat, amiért a kutyabőrt vették ezelőtt. Ha nem volt valakinek tisztelni való múltja, megvette pénzért. Megvásárolta a látszatot legalább.

Csak hogy a vásott bútor és a kutyabőr között lényeges különbség van. Míg a kopott bútor a gondolkodást, a töprengést, a tömérdek gondot hivatott jelképezni, addig a kutyabőr megelégedett a származással. Az idő tehát a szellemi munka, mindenféle munka javára dolgozik. Ez pedig jó jel. Mert ha a munka látszata is érték, akkor közel állunk ahhoz, hogy maga a munka legyen a földön a legnagyobb kincs.

JEL

Jelek között élünk: szorzás jele, összeadás jele, osztásé. Életjel, tiszteletünk jele, szerelemé. Jószág jele, szelídség jele, bátorságé, kegyeleté.

A jelt magunk állítjuk elő. Képből, keresztből, kőből, mozdulatból, ráfogásból, közös meg-egyezésből.

Jeleket hagyunk nyomnak, igazságnak, jövőnek. Jeleket történelemnek.

Hogy eligazodjunk.

FALEVÉL

Mondják, nincs a világon két teljesen egyforma falevél. Lehet. Sőt, bizonyos, hogy nincs. Mert ha jól megvizsgálunk két, látszatra azonos nagyságú falevelet, nyomban kiderül, valamilyen különböznek. Ha egyébben nem, hát abban, hogy más az erezetük.

Gondolom, nem is fontos, hogy legyen a világon két teljesen egyforma falevél. Vagy teljesen egyforma fűszál. Vagy teljesen egyforma ember.

Az viszont fontos, hogy legyenek a világon egymáshoz hasonló falevelek, fűszálak és emberek...

KÉPESLAPOK IDEGENBŐL

RÓMA

Via Veneto.

Aki nem király, nem alkirály vagy herceg, aki nem maharadzsa vagy filmcsillag, aki még a szultánságig sem vitte, az olyan ember itt szegénynek érzi magát.

Nincs is Európának fényűzőbb utcája, mint a Via Veneto. Ebben az utcában minden előkelő, minden nemzetközi, minden világmárka. Nemcsak a vendéglők, suhanó autók, kifestett nők, hanem a gesztus is, amivel egy úr odainti a pincért.

Persze, a pincér lépése is előkelő, nemzetközi, világmárka. Nem tudok elképzelni nehezebb dolgot, körülményesebbet, szégyellnivalóbbat, megalázóbbat annál, hogy itt egy szomjas ember kér egy pohár vizet.

Úgy látszik, itt az a pohár víz is előkelő, nemzetközi és világmárka. Meg kell fizetni érte. Vagyis le kell nyelni a megvető pillantást, a végigmérést, a fölényt, a lebecsülést, azt a lesújtó mozdulatot, amellyel a pincér tudtunkra adja: egy pohár vízért szólni sem érdemes.

Hanem aki Rómában jár, s a Via Veneton nem kér egy pohár vizet, az olyan ember nem tudja értékelni a szökőkutak csobogó vizét.

MILÁNÓ

Itt vagyok a Santa Maria delle Grazie termében, mely nem azért érdekes, hogy itt vagyok. Azért érdekes, mert itt van Leonardo mester csudálatos festménye, az Utolsó vacsora. Az egész falat betöltő munkáról most már, fél ezer év múltán teljesen fölösleges volna az én méltatásom. Annyi bizonyos, hogy csudálatos! És az is nagy csuda, hogy megmaradt. A nagy világégésben ugyanis az épületet szétverték a bombák. Nemcsak a tetőt röpítette el a robbanás, hanem a falak is leomlottak. Egyedül az maradt épen, amelyen a mester festménye van.

Jöttek is a fényképészek nem sokkal a bombázás után, hogy azt a furcsa megmaradást megörökítsék.

És jöttek a kőművesek, a házat újraépítették.

És jöttek a múzeum emberei, akik a romokról készített fényképeket is elhelyezték a terem egyik felében.

Most már két csoda van itt: az egyik a festmény, a másik, hogy megmaradt.

Hanem ezzel a másik csodával már nem dicsekedhet az emberiség. A sokféle technikával, védekező eszközzel felszerelt civilizáció helyett ezt a festményt csak a jóindulatú véletlen mentette meg.

PISA

Piciny fűnyíró traktorok pöfögnek a Ferde-torony körül, az ember olykor leszáll gépéről, hogy fölébressze az alvó hippiket, azok meg ásítanak és zsörtölődnek, hogy sehol sem hagyják nyugton, maholnap aludni sem lehet a gépek miatt. Jönnek csapatostul a diákok, muzsikálnak, oda telepednek a fűbe, ahol szebbek a lányok.

A tornyot, a ferdét csak az idegenek nézik, a helybéliek pedig az idegeneket figyelik, főleg azt, honnan csöppenhet valami pénz. A fényképezőgépek kattognak szakadatlan, nagy a varázsa a toronynak. Nem is a toronynak talán, hanem a ferdeségének.

Letelepszem én is a fűbe, nézem a ferde tornyot, és próbálom megfejteni a csudálatos látvány titkát. Nem a ferdeség okát, eredetét, hanem azt, hogy mindez miért ennyire érdekes, ennyire megható.

Sok minden egyéb lehet ferdébb a toronynál, egy telefonpózna is, attól még nem lesz belőle csoda.

A ferde torony titka, azt hiszem, a fenséges ferdeségben van. Abban, hogy egy gyönyörű és hatalmas építmény, mely önmagában tökéletesnek mondható, örökös bizonytalanságban kapaszkodik égbe, földbe. Hogy van egy látható és látványos hibája ennek a tökéletességnek.

Ez a torony azért érdekes, mert az emberre hasonlít. Szerintem e torony mellett mindenfajta állat közömbösen elsétálna, nem találna benne semmi meghökkentőt. E torony láttán csak az ember tud meghatódni. Az ember, ki minden élőlény közül a legtökéletesebb, s ugyanakkor a legbizonytalanabb. Akár ez a ferde torony.

A meghatódás föltételezi egy kicsit az azonosulást. Ez a ferde torony titka.

És az, hogy e toronyban láthatóan ott van a remény.

VELENCE

Állok a Sóhajok hídján, nézem, amint a banán-, dinnyehéj és a sokféle szemét ring a locsogó vízen.

Egy gondolás azt hiszi, unom az életemet, vagy ittfelejtettem magam a hídon. Közelebb evez, és megszólít: - Hé, uram! Ha volna kedve egy sétára! Ma olcsó vagyok...

Míg leballagok a hídról, kitapogatom zsebeimben az aprópénzt. Rendben van, sétálhatunk.

- Ez a Canal Grande, uram. A Márkus-tér felé megyünk. Ez itt Rialto hídjá. Arra van a San Marco, a Castello, emerre pedig a Santa Croce. De volna egy kérdésem, uram! Nem tudná véletlenül megmondani nekem, mennyibe kerül manapság egy hidrogénbomba? Saccoljunk. Ötven milliárd vagy kétezer milliárd... Attól függ, mekkora. Szerintem ennyi pénzzel Velencét meg lehetne menteni. És még mondok magának valamit, uram: Velencét mégsem fogják megmenteni. Mit szól hozzá, uram?

- Ki tudja...

- Én, uram, én! Én tudom. És azt is tudom, hogy teljesen fölöslegesen kérdezem meg a világ bármely turistájától, hogy mennyibe kerül manapság egy hidrogénbomba...

Közben lebukik a Nap. Jó éjszakát, Velence! E sétától nem lettem boldogabb.

LIVORNO

A Földközi-tengert úgy akartam látni, olyan sietős volt nekem a megpillantása, hogy mire Rómából Livornóig értem, a szép, talián térképet rongyosra forgattam, hajtogattam. Azt kerestem rajta, hol van a tenger legközelebb az úthoz, vagy hol találnék az út mellett egy kis hegyet, dombot, sziklát, akármit, ahonnan messzire látnék. Nem találtam semmit. Hanem egy éles kanyarban előmbe állt a tenger.

Nem tudom, más hogy van a tengerekkel, én nem állhatom meg, hogy oda ne fussak nyomban, meg ne mosakodjam a tenger vizében, utána jöhet a kavics- és kagylószedés vagy a végtelenség partján a hallgatóság.

Keskeny, cifra szélű műút vezetett a víz felé, sajnos nemcsak vezetett, meg is állított. Színes kavicsokkal kirakva, cementbe öntve ott volt az út közepén az írás: „Strada privata!” Az út tehát magántulajdon.

Visszafelé jövet arra gondoltam, most mindjárt fölbukkan valahonnan a tulajdonos, felelősségre von engem, miért tértem be az ő útjára, hogy jövök ahhoz, hogy az ő aszfaltját koptassam... Persze, most kissé eltúlzom az akkori aggodalmat, de azt már nem túlzom el, hogy nem volt már kedvem a magán-út közelében gyönyörködni a tenger láttán, sem pedig hallgatózni a végtelenség partján. A kagylók, kavicsok, csillámló kövek is ott maradtak a parton, és ott maradt egy gyönyörűnek vélt emlékem, akár egy lelőtt sirály.

HAMBURG

Pauliner. Így hívják röviden a város örömnegyedét. Az élet itt este kezdődik. Nos, este van éppen, majdnem éjfél. Figyelem a kezdődő életet. S hogy a nézelődésemben legyen valami romantika is, kiválasztom magamnak a Boldogság-utca sarkát. Olvasom a reklámokat: Palais d'amour, Sahara, Eros Center... Részeg férfiak, matrózok tántorognak a sex-üzletek előtt. Zsebre dugott kézzel álldogálnak közömbös arcú, nagy hajú fiatalok. Az öröm üzletei szinte üresek. Nincs miért bemenni, a sex kint van az utcán, és nem színes papíron, hanem valóságosan. Annyira igaziból, hogy békén sem hagyja az embert. Jönnek, leszólítanak, belém kötnek a lenge-lányok, suttogón kezdik ezerszer elmondott szövegeiket, kitanult mozdulatokkal mutogatják ezerszer megmutatott bájaikat. Folyik a meggyőző munka sokféle nyelven, változatos gesztusokkal - legtöbbször eredménytelenül. Pedig micsoda lányok, istenem, micsoda lányok! Csak egy bajuk van. Az hiányzik belőlük, amit megmutatni szeretnének. Ezt próbálom megmagyarázni a legmakacsabb lánynak, amikor rám szól, ne vicceljek, nézzek rá inkább, gondoljam meg, bagatell az összeg ezért a testért... Végig is nézem még egyszer, s azt merem mondani, nem vagyok eléggé részeg... Erre abbahagyja suttogó beszédét az angyali teremtés, köpik és káromkodik. Elmenőben felém hajítja megvetését: megint kiszúrtam magamnak egy balga, tisztességes pasast...

MOSZKVA

Posztócsizmás, hárászkendős asszony áll a „Vaganyi temető” bejáratánál, ő a temető vezetője. Mondom neki, hogy Szergej Jeszenyin sírját keresem...

- Tessék csak menni előre, amerre nyom van a hóban, arra a sírja. Különben ott a térkép.

Nézem a térképet. A tizenhetes temetői „rajonban” a költő neve. De hol a tizenhetes ebben a hatalmas temetőben? Megyek azért a nyom után. Egy feketemárvány sírkőnél megállok. A hóban nyom nincs tovább.

Egyszerű sír, a kőbe csak nevét vésték, olyan felvilágosítás teljesen fölösleges, hogy költő. Mellette édesanyja nyugszik, körös-körül fiatal nyírfák sírdogálnak.

Új látogatók jönnek, megkerülik a sírt, isznak valami üvegből, és mennek tovább szótlanul.

Valamit nem értek: a sírkő mellett, a hóban két borospohár. Egymást érintik, mint koccintáskor. Félredobva, az ösvény közepén üres vodkásüveg.

Visszafelé jövet megkérdeztem a temető vezetőjétől, mi a helyzet ezekkel a poharakkal...

- Na, látja, ezekkel gyűlik meg a bajom naponta. Mert jönnek a részegesek, a volt barátai, imádói, mindenféle csavargó ember, és isznak az egészségére vagy az emlékére, mindegy, mire isznak, de a poharakat és üvegeket ott hagyják a sír körül, nem szedik össze. Ez már túlzás...

Hogy magyarázhatnám meg ennek az asszonynak, hogy e szervezetlen kegyeletlerovás, az egymást érintő poharak, a nyomok a hóban, amelyek csak idáig vezetnek, nem férnek bele abba a szóba, hogy túlzás?...

AMSZTERDAM

Anyámnak régen volt egy falvédője.

Ezen a falvédőn volt egy szélmalom, egy kerítés, a kerítésen pedig ott üldögélt két fapapucsos gyermek.

Valamelyik hosszú, téli estén egyszer, amikor apám is jó kedvében volt, megkérdeztem tőle, kik lehetnek ezek a gyermekek a kerítés tetején.

Azt mondta, hollandusok. A hollandusokat onnan lehet megismerni, hogy ilyen óriási fapapucsban járnak. Hollandiát pedig onnan, hogy tele van szélmalommal.

Rég volt az az este.

Most, hogy a hollandusok földjén járok, eszembe jut a falvédőnk, rajta a szélmalom, a fapapucs, a két furcsa gyermek.

És eszembe jut az a kerítés is, amelyen a gyermekek üldögéltek.

Egy bizonyos: aki a mi falvédőnket varrta, nem járt soha Hollandiában. Mert ebben az országban nincs is kerítés. Legalábbis én nem láttam. Szélalmot igen, fapapucsot is, de kerítést nem.

Azért nem ítélem el a falvédőt varró asszonyt. Tudatlanságból varrt kerítést a hollandusok földjére.

Azt hiszem, a legtöbb kerítést, falat tudatlanságból ácsolták, építették az emberek - egymás közé.

BÉCS

Sok minden egyéb mellen két kerékre figyeltem föl e városban. Az egyik óriáskerék, ott forog a Práterben. Körhinta a neve. Arra való, hogy visongjon rajta a nép. Hogy beleszédüljön a sebességbe s a magasságba. A meglepetésbe. Ez a szórakozás óriáskereke. Örökké forog, mert örökké kell a pénz.

A másik kerék kicsiny és jelentéktelen. A kirakatokat, házakat, tornyokat, nőket figyelő ember észre sem veszi, meg sem látja. Ott forog a feltépett utcákon. Napszámos emberek forgatják, hogy letekerjék róla a villanyvezetékét, s beássák a földbe. Ez a napszámosok kereke. Főleg az idegen napszámosoké. Azoké, akik nem üzleteléssel, szerencsejátékkal, ügyeskedéssel keresik kenyerüket, hanem a két kezükkel.

Ez a kerék is örökké forog.

Ez a kerék a szegény emberek örökmozgója.

KÖLN

Van itt egy piciny tér. A neve nem is fontos. Ott van a központban, a dóm bejáratából egy jó pipás ember oda is köphetne. De nem volna tanácsos e cselekedet, mert a piciny tér örökké tele van emberekkel. Főleg fiatalokkal. Ott vannak éjjel is. Üldögelnek, heverésznek, ha meleg az idő, be sem bújnak hálózsaikba, úgy alusznak a kövezeten, üzletek bejáratában vagy a lépcsőn. Van, aki dolgozik. Lópatkó-szegeket hajlít egy csípőfogóval. Nyaklánc lesz belőlük, karperec, öv, fülönfityegő. Megfigyeltem, kik vásárolják ezeket az „ékszereket”. Fiatalok. Nem is vásárolják, inkább csereberélik. Jönnek a farmernadrágos lányok, kiválasztanak valamit a kövezeten, ígérnek érte, mondjuk, egy éjszakát, egy ebédet, egy kávét, szóval ami nekik is van. Olykor kíváncsi öregek keverednek a társaságba, fejüket csóválják, szidják a törvényt, hogy nem tesz semmit a tér megtisztításáért, a szutykos, mosdatlan fiatalok pedig nyelvet öltenek rájuk, és alkudoznak tovább.

Ez az ő forradalmuk a világ menete ellen. A világ pedig nem látott ennél csendesebb forradalmat. Sem kényelmesebbet...

IZLAND

Ha a földgömböt pohárhoz hasonlítom, akkor Izland szigete ujjlenyomat ezen a poháron.

Érdekes, hogy Izland szigetéről élesebb emlékem nincs is, mint az emberi ujjak nyoma.

Keflavik város repülőterén, a váróteremben van egy óriási térkép. Az utasok kiszállnak a behemót gépből, előzőnlik a várótermet, aztán sorra megállnak a térkép előtt. Megkeresik Keflavikot, s mutatóujjukkal odaböknék: itt vagyunk!

A rengeteg mutogatástól maholnap teljesen elvásik, kilyukad a térkép, bepiszkolódik rajta a város és környéke.

Ez az egyetlen emlék, amit az átutazó maga után hagy: ujjainak nyoma.

Ennek ellenében elviszi innen a legszebb bundát, szőnyeget, eszkimó csizmát, s ha nincs elég pénze, elviszi képeslapon legalább a tűzhányókat, a gejzíreket, az északi fényt.

Úgy hiszem, ez az átutazók mindenkori jellemvonása.

Azoké is, akik nem egy városon, hanem egy életen utaznak át. Akik valamilyen ügyben, vagy célban otthont nem lelnek soha.

GRÖNLAND

Ehhez a szigethez nincs semmi közöm.

Csak annyi, hogy ha ezt a levelet most kidobnám az ablakon, Grönlandra esne. Még ehhez a repülőhöz is kevés közöm van, esetleg annyi, hogy ha lezuhanna, velem is zuhanna, vagyis együtt esnénk bele valami vékony keretű apróhirdetésbe.

Ez a levél itt minden, amihez közöm van, ami rajtam múlik. Ez pedig a legnagyobb dolog. Mert ebben a levélben megnyugtatom az otthoniakat: jól vagyok. És csakugyan jól vagyok, mert tudom, megnyugtatom az otthoniakat.

A pilóta épp most kapcsolja be a piros, vészjelző lámpákat, a biztonsági öveket föl kell csatolni. Rendben van, fölcsatolom. Én azt hiszem, a pilóta is kapott valahonnan egy megnyugtató levelet, mert nyugodt, nem kiabál, nem kapkod, nem veszíti el a fejét. Higgadtan, magabiztosan kapcsolja be azokat a piros, vészjelző lámpákat.

Persze, akármennyire is nyugodt a pilóta, azért veszélyben vagyunk. Különben nem kapcsolná be azokat a lámpákat, hanem szivarozna inkább, vagy a hőzentrágját pöcögtetve nézné a grönlandi tájat. De nem szivarozik, és nem nézi a tájat, hanem a óráját nézi és a műszereket. És ha valamilyen gombot meg kell nyomni, akkor megnyomja azt a gombot. A helyzetnek megfelelően. A veszélyt kiegyensúlyozza a nyugalom. Mert akármilyen tökéletes lehet ez a repülő, egy piciny pániktól máris zuhan, csak egy rossz gombnyomás kell, egy ijedt mozdulat...

Segíték inkább a pilótának, hogy nyugodt legyen: írom a levelem, amelyben megnyugtatom az otthoniakat.

CLEVELAND

Bizony, kedves Archibald MacLeish, mi ritkán levelezünk. Mondhatnám, soha.

Minek is szaporítanék a szót, kedves Archibald, hisz tudjuk mind a ketten, a halottak *remek házigazdák*, még nem volt közülük egy sem, akinek kifogása lett volna szomszédja ellen.

Lám, micsoda csöndben hulltak a földbe itt négerek, lengyelek, portugálok, magyarok, s ha továbbmegyünk e tájon, skótok, angolok, kínaiak, svábok, osztrákok, olaszok, szlávok csöndes hullására is emlékezhetünk.

Bizony, kedves Archibald, tudom, Önnek is fáj nézni a gyermekek hadát, amint ott kergetőznek és futballoznak az elhagyott temetőben, az idegen hangzású felírást észre sem veszik a sírköveken, csak sikoltanak, ha elvágódnak az eldobott banánon, bizony, a halottak rosszul gondozzák birodalmukat, nem írják elő az élőknek, hogy füre lépni tilos, nem írják ki.

Azt hitték, elegendő lesz figyelmeztetésnek, ha befeküsznek a gyeplő alá, s a csönd majd vigyáz nyugodalmukra, azt hitték.

Látja, mennyivel tisztességesebbek a legelők, a folyók partjai vagy a kaszálók, kedves Archibald? Azok csak ünnepnapokon és a hetek végein engedik közelükbe a ricsajos csordát, nem minden áldott délután. Az bizony, a legelők és kaszálók a tisztességesebbek, ahol a zöld sáskák is csöndesen reszelik a nyárt, s pattogva vigyázzák a füvek s halottak nyugalma. Ön jól tudja ezt.

Mint amiképpen azt is jól tudja, ezek a névtelen, örökös lakók fektették le ide az acélt óceántól óceánig, és ők tették tovább a sziklákat, hogy a sínekről szebb legyen a kilátás. Önnek nem kell mondanom, hogy a sürgönyfák jelzik leginkább az idegenek sírhelyeit, azok jelzik, a zümmögő póznák, kedves Archibald.

Elnézek messze innen, hazafelé, hazájuk felé, kedves Archibald.

OHIO

János bátyámnak

Az Ohio mentén esőben hajladoznak a fűzek, borzalmas ez a repülő, az ázott rigókat látni nem lehet a nagy magasságból, csak odaképzeli őket az ember a hajlodozó fűzek közé.

New Yorkban apály szaga terjeng a füstös levegőben, a fűzek elmaradnak messze, velük együtt ottmarad az Ohio mentén az az öreg ember is, aki nem tudja elviselni a történelmet, csak ilyenkor, eső után.

Olyan pillanata is volt már, hogy sírva fakadt a honi saláták zamatáért, de legnehezebb néki az az emlék, amikor az otthoni kertben fölszedte a hűvös almákat a fűből minden zápor után, és tenyerével letörölte róluk az odatapadt leveleket. És elnézte, amint az apró csigák kibújnak házaikból.

Itt, az Ohio mentén másképpen jár a szél is a gyűrt fűvek között, s az a föld is más, amelyről jól tudja, be fogja egyszer temetni őt, jaj, el ne felejtsem a földet, az öreg ember üzenetét, mert lelkemre kötötte ott, az Ohio mentén, küldjek néki egy láda hazai földet valamiképp, s ha egy egész ládával nem is tudok küldeni, akkor egy marékkal legalább küldjek, amit majd a kemény deszkára dobálnak furcsa beszédű unokák, igen, a földet, azt a maréknyit el ne felejtsem, föl is kellene írnom valahová ezt a megbízatást.

De minek írjam föl, minek, mikor engem is épp ez a föld hív most hazafelé, amelynek fűvébe csakugyan hűvös almák hullanak, és azokat tiszta gyönyörűség fölszedni záporok után?...

NEW YORK

Kennedy repülőtér.

Éjfél elmúlt, de ezt csak az órák járásáról lehet észrevenni, akkora nagy a világosság.

Az álmoságról sem derül ki semmi. Attól függ, ki álmos. Mert más-más időben álmosodik el, aki Párizsból, Tokióból, Rejkjavikból vagy Siménfalváról érkezett.

Micsoda furcsa dolog itt, ha az ember pont siménfalvi! Az az ember, aki a mellettem lévő fotelben alszik, az előbb még végigtapogatta nyelvtudásomat. Sokféle megtanult beszéddel próbálkozott, talán még kínaival is, hogy megtudakolja, honnan való vagyok.

Nem tudhatom, miért érdekelte a kilétem, talán azért, hogy nyugodtabban elaludhasson.

Meséltem is néki hosszadalmasan, hajlítgattam tudásom szerint az idegen szavakat, hogy szégyent ne valljak, magyaráztam, az én falum nincs rajta a térképen, de azért van, jó helyen van, kicsiny patak fut rajta végig, mint fűben a gyík, s a levegőjében száradó füvek szaga leng, eső után beáll illatozni a bürök, és az emberek, ha találkoznak, köszöntik egymást, és hogyha hallgatnak, akkor a múltat őrzik, a közösen kiejtett szavakat vigyázzák, és mindenre emlékeznek, különösen a kapuk előtt, estefelé, a kerek köveken, míg eliramodnak a hulló csillagok.

Legkönnyebben a sarkcsillagról lehetne látni az én falumat, örökké ott van a mi csűrünk sarkánál, a favágó tőkéről nézve, de ma még nincs, aki oda lenézzen a sarkcsillagról, csak a favágó tőkéről szoktam felfelé nézni, de ez nem számít, az a fontos, hogy nem fagytak meg a szilvafák ezen a télen, a pálmafák ki sem bírták volna az otthoni szelet, hát még az olajfák, a narancsról ne is beszéljünk.

Így meséltem sokáig a furcsa idegennek, s hogy beléaludt, meséltem tovább az anyanyelven, mert az már mindegy volt, érti-e a szót, vagy nem érti, csak az érdekelt már, hogy beépésítsem e fényes repülőteret hazai hangulattal, az égerfa s a rekettye illatával, s hogy értelmet adjak ennek a nagy, nagy világosságnak...

TORONTO

Nemes Dénesnek

Látod-e, Dénes, hitvány vagyok én a levélírásban, hanyag és halogató. Ne is tisztázzuk immár, miként is történt az egész, bízzuk az időre ezt a mulasztást, amiképpen te is az időre bízod az életed, sorsodat immár. Nem tudom, van-e búsulni valód, de ha van, akkor tudom, nem várod meg, hogy egészen rád telepedjék az a búsulni való, székedből fölugorsz olyankor nyomban, gombokat kerítesz és kapcsolókat, azokat nyomkodod, pattintgatod, így elviselhetőbbek a mindennapok.

Szerencsédre van, amit nyomkodjál és pattintgassál, Dénes. Ott van például az a csudálatos kályha a konyhában, azon is van legalább tíz gomb. Az egyik halovány-zöld, ha jól emlékszem, a leglassúbb láng bekapcsolója, a másik sötétebb zöld, mellette égi kék, és megint mellette lila, azután piros és vörös gombok sorakoznak, aszerint, mit akarsz sütni, milyenre akarod sütni, s mennyi idő alatt.

Időtöltésnek már az is elég, hogy megtanulod a gombok rendeltetését, és sorra kipróbálad őket.

Ne is beszéljünk most arról, hogy a Café de la paix-ben mennyi a gomb. Az egyik ugye a ventillátoré, ilyenkor jó az a kis mesterséges szellő, kifújja legalább a konyhai füstöt, a másik a grillsütőé, a harmadik talán a falak hűtésére való.

Körülvett téged a technika gombbal és kapcsolóval, Dénes! Messziről nézve azt is mondhatnám, irigyellek ezért a rengeteg gombért, kapcsolóért. Hanem még mielőtt elkapna engem ez az irigység, apámra gondolok, Dénes. Apámra gondolok, aki nincs körülvéve gombokkal és kapcsolókkal, rozsdás retesszel jár a kapuja, a kertbe is úgy jut be, hogy fölemeli a lézakerítést és továbbteszi, míg átlép, azután ismét fölemeli, és a helyére teszi.

Ez az ő fotocellás megoldása, a fölemelés.

De azért mégis nála van az a csudálatos kapcsoló, amivel minden hajnalon bekapcsolja az ég madarait.

Mert micsoda énekszó van nálunk minden hajnalon, Dénes!

SZIGETEK

Virágok úsznak olykor az Atlanti-óceánon. Virágok, miket a furcsa szelek sodornak messze, a szigetekről. És vadludak repülnek föl a szigetekről, megtelik az ég vijjogással; egyetlen zenéje ez a végtelennek. És kórókat, reves csutakokat, magvakat sodor a tenger most is, mint Kolumbusz idejében. Itt, a szigetek körül az idővel mit sem törődik a tenger. Talán a vízen libegő magvak íze is olyan, mint sok ezer évvel ezelőtt volt: talán édes, talán kesernyés, csípős vagy andalító.

A szigetek, a meg nem hódított szigetek örökkévalók. Dagálykor elmerülnek egészen, csak a furcsa virágok nyújtóznak a Nap után, s ha leszáll a tenger, pihenni térnek e levelek, fényt isznak a szirmok.

A szigetek, a magvak, a virágok örök reményben élnek, örök reményben. De jaj, a fölrepülő vadludak nem oktanul sírnak: olajos foltokat hordoz a szél a vízen. Beisszák őket a libegő kórók, reves csutakok, s a magvak is. És más lesz ezután a magvaknak az íze. És más lesz ezután az örök szigetek hangulata, a virágok színe s illata. Más lesz. És meglehet, nem is sodornak többé a furcsa szelek a szigetek felől...